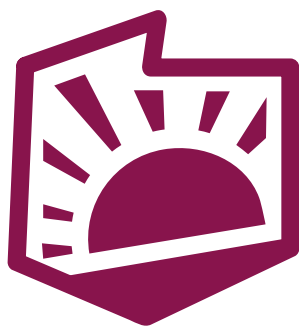

III sektor dla Polski

strategiczna mapa drogowa rozwoju
sektora obywatelskiego w Polsce

**Strategiczna Mapa
Drogowa Rozwoju
Sektora Obywatelskiego
III sektor dla Polski**

Autorzy, członkowie Zespołu Redakcyjnego:

Piotr Frączak, Magdalena Dudkiewicz, Tomasz Schimanek, Arkadiusz Jachimowicz, Zbigniew Wejcman

Główny ekspert strategii: Jakub Wygnański**Obsługa informacyjna:** portal [ngo.pl/nowa strategia dla III sektora](http://ngo.pl/nowa-strategia-dla-iii-sektora)

Publikacja powstała na podstawie materiałów wypracowanych przez Regionalne Panele Ekspertów oraz Krajowy Panel Ekspertów

Realizacja:

AD REM Sp. z o.o.

ul. Związku Jaszczurczego 17, 82-300 Elbląg

tel. 55 230 40 36

www.adrem.elblag.pl, adrem@adrem.elblag.pl

(spółka non-profit)

Skład i druk: Agencja Reklamowa CONTACT

Nakład: 3000 egz.

ISBN 978-83-921003-0-0

Warszawa 2015

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie

Wydawcy:

Sieć Wspierania Organizacji Pozarządowych SPLOT

Al. Niepodległości 245/74, 02-009 Warszawa

22 827 52 11, biuro@siecsplot.pl, siecsplot.pl

Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych

ul. Strzelecka 3, lok. 12, 03-433 Warszawa

22 416 40 30, ofop@ofop.eu, ofop.eu

Projekt realizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG.

SPIS TREŚCI

I. Wprowadzenie

- Strategia sektora obywatelskiego **7**
- Opis Strategicznej Mapy Drogowej **8**

II. Elementy diagnozy

- Podstawy diagnozy **17**
- Obszary współpracy z administracją rządową i samorządami regionalnymi **19**
- Panele Ekspertów **21**
- VII OFIP Działamy dla odmiany! **25**

III. Strategiczna Mapa Drogowa

- Cele i wartości Strategicznej Mapy Drogowej **29**
- Legenda Strategicznej Mapy Drogowej **34**
- Stosowanie Strategicznej Mapy Drogowej **36**

IV. Załączniki

- Skład Paneli Ekspertów **44**
- Samoocena - test **46**
- Zasady tworzenia i działania Partnerstw Tematycznych **54**
- Słowniczek pojęć i skrótów **57**

V. Zakończenie

- Wizja rozwoju sektora 2005 **60**
- Apel do organizacji **67**

I. Wprowadzenie

Strategia sektora obywatelskiego

Strategia sektora obywatelskiego

Transformacja ustrojowa Polski lat 90. pominęła potencjał organizacji obywatelskich jako niezbędny element zapewniający równowagę rozwoju Polski. Sektor obywatelski został daleko w tyle. Poziom kapitału społecznego w Polsce jest niebezpiecznie niski.

Życie społeczne musi się opierać na trzech równorzędnych filarach. Trzeci filar – obywatelski (obok administracji publicznej i biznesu) jest w tej chwili zbyt słaby. Trzeba go zdecydowanie wzmocnić, aby kraj rozwijał się równomiernie i pomyślnie. Polska musi być nasyciona organizacjami obywatelskimi, których funkcją jest nie administrowanie, nie generowanie zysku, ale niezależność, dbanie o wartości, kontrola instytucji publicznych, odważne głoszenie dostrzeganych problemów, bycie rzecznikiem tych, którzy nie mają głosu.

Dziedzictwo niezależnych, społecznych i obywatelskich działań zobowiązuje. To wielowiekowe działania na rzecz słabszych pod egidą tak Kościoła katolickiego i innych Kościołów, jak i organizacji świeckich, to ruch samoorganizacji w takich formach, jak państwo podziemne (czas powstania styczniowego czy II wojny światowej), Komitety Obywatelskie, będące fundamentem odrodzenia Polski po zaborach, czy w końcu dumny ruch Solidarności lat osiemdziesiątych, który zapoczątkował radykalne przemiany w Europie Środkowej. To elementy naszej tradycji, w której obywatele brali współodpowiedzialność za losy kraju.

Dziś także sektor obywatelski chce i powinien wziąć współodpowiedzialność za rozwój Polski. Chce to robić w sposób bardziej przemysłowy, zorganizowany i skuteczny. Chce być równorzędnym partnerem w tym dziele, zarówno wobec administracji publicznej, jak i przedsiębiorców. Wierzymy, że administracja publiczna i przedsiębiorcy są naszymi sprzymierzeńcami i partnerami, że im, tak samo jak nam, zależy na dobru wspólnym. Chcemy, aby wysiłek tysięcy działaczy społecznych był ważnym uzupełnieniem wysiłków urzędników, przedsiębiorców, aby wspólnie, harmonijnie budować naszą Polskę, naszą Europę, nasz świat.

Polski sektor obywatelski, sektor pozarządowy nie wypracował do tej pory swojej wizji rozwoju. Dotychczasowe próby (1999, 2005, 2010) nie dały impulsu do konkretnych działań (choć trzeba przyznać, że Wizja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w Polsce z 2005 r [patrz „Załączniki”) stała się podstawą do uchwalonej przez rząd Strategii Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego). I tak sektor poddawał się zewnętrznym naciskom (np. strategię tworzone przez administrację polską i unijną czy obietnice polityków). Teraz chcemy sami kreślić scenariusz rozwoju sektora – naszą **Strategiczną Mapę Drogową (SMD)**, dzięki której chcemy budować **Polską silną społeczeństwem obywatelskim**.

Jest to strategia nowego typu, strategia, która pozwala włączyć się wszystkim zainteresowanym, określając cele cząstkowe na podstawie aktualnych możliwości, pozwalająca przystosowywać się do zmieniającej się sytuacji. Ale też nasza Mapa nie wskazuje prostych rozwiązań. Wiele dróg wymaga gruntownego remontu. Trzeba poszukiwać nowych rozwiązań, zmieniać prawa, postawy... zmieniać też sam sektor.

Tak więc Mapa nie jest gotową instrukcją, co zrobić, aby osiągnąć cel. Obszar jest zbyt duży, dróg zbyt wiele. Tu trzeba zbiorowego wysiłku, zbiorowej mądrości. Jednak Mapa – mamy nadzieję – jest solidnym fundamentem, na którym Partnerstwa Tematyczne – odpowiedzialne grupy organizacji – podejmą konkretne działania, które pozwolą wzmocnić społeczeństwo obywatelskie i jego rolę we współczesnym świecie. Nie wyznaczamy konkretnych dat – nasza podróż to marsz bez końca, to ciągle doskonalenie, poszukiwanie lepszych rozwiązań, odpowiadanie na nowe wyzwania.

Co roku będziemy sprawdzali naszą pozycję na Strategicznej Mapie Drogowej – gdzie jesteśmy, czy posunęliśmy się do przodu, jakim tempem, kiedy osiągniemy zaplanowane cele cząstkowe, ale też – jakie nowe drogi przed nami się otwierają, w którą stronę teraz powinniśmy się udać. Co trzy lata, podczas Ogólnopolskiego Forum Inicjatyw Pozarządowych, będziemy naszą Mapę weryfikować.

Redakcja

Opis

Strategicznej Mapy Drogowej

Strategiczna Mapa Drogowa Rozwoju Sektora Obywatelskiego „III sektor dla Polski” stanowi sposób zintegrowania działań organizacji pozarządowych na rzecz wzmocnienia roli sektora obywatelskiego jako elementu sprawnego państwa. Mapa składa się z systemu wzajemnie powiązanych dokumentów, które opisują zasady i kierunki działania oraz podstawowe narzędzia ich realizacji. Poniższy szkic to jednocześnie przewodnik i skrót całego dokumentu, który pomoże czytelnikowi zrozumieć założenia planowanego przedsięwzięcia, a poszczególnym organizacjom odnaleźć się w ruchu na rzecz zmian oraz korzystać z poszczególnych części Mapy.

I. Założenia

Organizacje pozarządowe, których wartość i siła opierają się na różnorodności, powinny również pełnić funkcję narzędzia dla obywateli chcących aktywnie uczestniczyć w życiu publicznym. Sektor organizacji pozarządowych (III sektor, sektor obywatelski – patrz: „Słowniczek”) to nie tylko miejsce samorealizacji konkretnych osób czy walki o interesy grupowe, to także uzupełnienie działań administracji i biznesu o aktywność na rzecz jakości życia obywateli i przyjaznego im systemu polityczno-gospodarczego. Mapa – nie podważając wartości wszelkich działań społecznych – odnosi się głównie do tej sfery działań, w której organizacje odgrywają ważną dla życia zbiorowego rolę.

Organizacje pozarządowe powoływane są do różnych celów, także takich, w których dobro wspólne nie musi być brane pod uwagę. Ale efekty społeczne ich działań nie zawsze muszą wpływać tylko z samych celów organizacji. Organizacje często dodatkowo pełnią ważne funkcje w życiu społeczno-politycznym, np. socjalizujące, edukacyjne czy integrujące. Tego rodzaju wpływ to ważny element Mapy. Ten wpływ może być pozytywny lub negatywny.

II. Podstawy

Mapa drogowa to uproszczony opis (wizualizacja) możliwych i różnorodnych działań (dróg), które mogą przyczynić się do osiągnięcia wspólnego celu. Poprzez zainteresowane organizacje oraz tworzony system wdrażania z partnerstwami, koalicjami i systemem koordynacji [patrz: „Stosowanie Mapy”) III sektor ma działać na rzecz zwiększania świadomości praw i obowiązków obywatelskich (wiedza), zaangażowania w życie publiczne (umiejętności) i odpowiedzialności za dobro wspólne i wspólnotę obywateli (postawy). To warunki zwiększenia wpływu obywateli na życie społeczne. Mapa drogowa pozwala każdej organizacji odnaleźć się w tak zarysowanym celu i włączyć do wspólnych działań III sektora.

Mapa drogowa nie jest typową strategią. Jest rodzajem kompasu, który prowadzi w stronę wspólnie wypracowanych przez organizacje celów. Pozwala uwspólnić indywidualne strategie działań osób, organizacji i partnerstw po to, by zgodnie z zasadą synergii zwiększyć szanse osiągnięcia celów.

III. Misja, wizja i wartości

Mapa drogowa jest narzędziem, które ma pomóc organizacjom w realizacji wspólnej misji i wizji.

**Wizją, która przyświeca Mapie, jest
POLSKA SILNA SPOŁECZEŃSTWEM OBYWATELSKIM,
czyli Polska będąca demokratycznym państwem prawa,
opartym na aktywności obywateli i obywateli, równowa-
dze obywatelskich praw i obowiązków oraz na solidarno-
ści społecznej.**

**Misją sektora obywatelskiego jest
TWORZENIE I WZMACNIANIE
SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
w partnerstwie z administracją publiczną i biznesem
poprzez definiowanie i wyznaczanie kierunków rozwoju
Polski, zaspokajanie potrzeb obywateli w duchu dobra
wspólnego i solidarności.**

Szczegółowy opis wizji, misji i celów strategicznych zawiera rozdział dotyczący wartości [patrz: „Cele i wartości”] prezentujący zasady, którymi powinna się kierować organizacja. Organizacje powinny być przykładem prawdziwego obywatelskiego zaangażowania i dobrej pracy społecznej. Od społecznego postrzegania działań poszczególnych organizacji zależy społeczny wizerunek sektora obywatelskiego, a co za tym idzie – poparcie społeczne (w tym finansowe) dla aktywności obywatelskiej.

IV. Diagnoza

W III sektorze rośnie poczucie, że dotychczasowy sposób działania organizacji pozarządowych wymaga korekt. Zmiany powinny dotyczyć zarówno poszczególnych organizacji (sposobu zarządzania, finansowania, wymiany kadr, otwartości na otoczenie), jak i całego III sektora (współpracy pomiędzy organizacjami, partnerstw międzysektorowych, wizerunku). Przeprowadzona w poszczególnych województwach diagnoza oraz dyskusja środowiskowa (panele ekspertów, konsultacje) potwierdziły, że konieczne warunki tej zmiany to powrót do

wartości, zakorzenienie społeczne i zapewnienie niezależności działań [patrz: „Diagnoza”]. W wypracowanych dokumentach wyraźnie widoczna jest zarówno potrzeba zwrócenia się ku wartościom i pracy w środowisku organizacji, jak i konieczność wysiłku zwróconego na zmianę otoczenia, w jakim organizacje funkcjonują. Na tej podstawie zbudowane zostały założenia dla Strategicznej Mapy Drogowej. Wiele sformułowanych na etapie diagnozy pomysłów i rozwiązań zapewne znajdzie zastosowanie w jej realizacji przez Partnerstwa Tematyczne [patrz: „Stosowanie Mapy”] w poszczególnych kierunkach działań [patrz: „Legenda”].

V. Jak orientować się w Mapie Drogowej?

Najpierw trzeba zrozumieć istotę pomysłu i ustosunkować się do niej – zorientować Mapę i odnaleźć na niej miejsce swojej organizacji. Mapa pokazuje mechanizmy działania obywatela, który chce brać czynny udział w życiu społecznym, oraz rolę organizacji pozarządowych we wzmacnianiu wpływu obywatela na sprawy publiczne. Kluczowe w Mapie są działania organizacji, od wsparcia obywatela (w jego kompetencjach), przez pomoc w zaspokajaniu jego potrzeb, reprezentowaniu jego interesów i angażowaniu go w sprawy społeczności lokalnej, aż po tworzenie systemu współpracy niezależnego od administracji publicznej i rynku. Rysunek pokazuje ogólny system działania (priorytety – prostokąty bordo). Idąc od góry – działania na rzecz edukacji obywateli (bezpośrednio wpływające również na kondycję organizacji), dalej rozszerzanie usług dla obywateli, coraz skuteczniejsze rzecznictwo w imieniu obywateli i w końcu wzmacnianie wspólnoty terytorialnej obywateli, czyli samorządność. To wszystko składa się na silny trzeci sektor (sektor obywatelski), który wzmacnia działania organizacji.

Po zapoznaniu się z istotą Mapy warto jeszcze przeczytać ogólny opis (dalszy ciąg niniejszego szkicu), który doprecyzowuje poszczególne jej elementy. Pora teraz na ulokowanie na Mapie swojej organizacji i ocenę, które z działań są z jej perspektywy ważne (organizacja chciałaby się w nie włączyć lub przynajmniej kibicować tym, którzy to robią). W tych decyzjach może specjalne narzędzie [patrz: „Samoocena”].

Oczywiście ważne jest, aby jak najwięcej organizacji – a zwłaszcza ich federacji – wzięło udział we wspólnym działaniu.

organizacje
pozarządowe

priorytet I
edukacja na rzecz aktywizacji obywatelskiej

priorytet II
lepszą jakość życia i włączenie społeczne

priorytet III
szeroka partycypacja obywatelska

priorytet IV
zintegrowane społeczności lokalne

Zmiana postaw i zachowań Polaków

Dla budowy silnego społeczeństwa obywatelskiego potrzebna jest znacząca zmiana postaw i zachowań obywateli i obywaterek, poczynając od zmiany nastawienia do dobra wspólnego, obywatelskiego zaangażowania, pracy społecznej, filantropii. Bez świadomych, aktywnych i odpowiedzialnych obywateli sektor obywatelski będzie zbyt słaby, by odgrywać znaczącą rolę.

Podniesienie jakości życia wszystkich obywateli

Chodzi o to, by organizacje działały na rzecz zwiększania wpływu obywateli na ich własne życie i poczucia odpowiedzialności za nie, a także zmniejszania skali wykluczenia społecznego, rozumianego nie tylko w wymiarze socjalnym, ale przede wszystkim jako brak lub ograniczenie możliwości korzystania z praw i wolności obywatelskich.

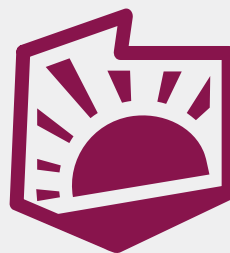
Zwiększenie wpływu obywateli

Organizacje działają nie tylko na rzecz zwiększania wpływu obywateli na ich własny los, ale także na jakość życia wspólnoty. Warto walczyć o możliwość kontrolowania władzy, pilnowania interesów różnych grup społecznych (także tych, którzy nie potrafią sami o to zadbać) i występować w imieniu dobra wspólnego. Należy zwiększać wpływ obywateli na działania państwa (w tym samorządów terytorialnych) i rynku na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Wzmocnienie społeczności lokalnych

Podstawowym obszarem aktywności organizacji powinno być działanie blisko obywateli, co dokonuje się przede wszystkim w ramach społeczności lokalnej. Autentyczny, oparty na wspólnocie mieszkańców samorząd jest jedną z podstawowych form samoorganizacji społecznej. Od zbudowania zintegrowanych, przyjaznych dla mieszkańców, samorządnych i opartych na współpracy wspólnot lokalnych zależeć będzie siła i znaczenie społeczeństwa obywatelskiego.

priorytet V
silny sektor obywatelski

Zwiększenie roli sektora obywatelskiego (tak sformalizowanego, jak i nieformalnego) jako fundamentu społeczeństwa obywatelskiego

Bez współdziałania oraz wymiany myśli i doświadczeń aktywni obywatele, organizacje pozarządowe świadczące usługi i realizujące funkcje rzecznicze, a także wspólnoty samorządowe, będą mogły wykorzystać tylko niewielką część potencjału, jaki tkwi w oddolnej, spontanicznej aktywności obywatelskiej. Służebny wobec obywateli i poddany kontroli społecznej sektor obywatelski to konieczna infrastruktura i szkielet społeczeństwa obywatelskiego.

VI. Opis obszarów działań na Mapie

1. Założenie – najważniejsi są obywatele – bez nich nie ma społeczeństwa obywatelskiego, ale też nie ma obywatelskich organizacji ani jakichkolwiek obywatelskich działań. Dlatego na Mapie obywatele są wciąż obecni – wszyscy poruszamy się wśród obywateli, działamy z obywatelami, dla obywateli lub w ich imieniu. To podstawa Mapy. Czasami obywatele organizują się w organizacje pozarządowe, które z kolei mogą tworzyć sformalizowane partnerstwa i bardziej luźne koalicje. W oparciu o te naturalne procesy zaplanowano system stosowania Strategicznej Mapy Drogowej [patrz: „Stosowanie Mapy”]. Tym samym zaangażowanie obywateli, ich udział w działaniach organizacji, w powołanych przez nie partnerstwach i koalicjach jest podstawą stosowania Mapy.

2. Stosowanie Mapy to suma realizacji wielu różnych strategii czy planów działań przygotowywanych przez organizacje i tworzone przez nie partnerstwa. Mapa drogowa ma pomóc w uzyskaniu synergii różnych działań, w unikaniu niepotrzebnego dublowania inicjatyw i marnowania środków, w poszukiwaniu dobrych praktyk i efektywnych rozwiązań.

Strategiczna Mapa Drogowa to suma zaplanowanych działań mających się przyczynić do wspólnego realizowania zawartej w Mapie wizji i misji. Wiele zależy od działania (strategii) poszczególnych organizacji, ich partnerstw czy koalicji, także działań prowadzonych już wcześniej. Mapa ma pomóc we wspólnym tworzeniu i realizacji strategii.

Każdy (obywatel, organizacja, grupa organizacji) może wykorzystywać Mapę poprzez włączenie się, zgodnie z określonymi w niej zasadami, w realizację wspólnych celów. Służyć temu mogą cztery typy działań – na rzecz:

- wzmocnienia konkretnej organizacji jako elementu społeczeństwa obywatelskiego;
- czynnego obywatelstwa, czyli włączania obywateli w działania na rzecz realizacji zawartej w Mapie wizji,
- zwiększania roli organizacji pozarządowych w życiu społecznym i obywatelskim;
- zmian systemowych, które obywatelom i ich organizacjom pozwalają lepiej uczestniczyć w działaniach dla dobra wspólnego.

Wszystkie są potrzebne i dają się wpisać w Mapę Drogową. Każda organizacja działająca w tych obszarach może przyczynić się do realizacji określonych na Mapie priorytetów. System stosowania Mapy Drogowej, zakładający mechanizmy wymiany informacji, może pomóc zorientować się, czy ktoś działa na podobnym polu, czy zamiast dublowania działań możliwe jest podjęcie współpracy itp. Każda organizacja może również przeprowadzić swoisty rachunek sumienia [patrz: „Test”], w którym może opisać, jak jej inicjatywy przyczyniły się do realizacji Mapy.

VII. Priorytety i obszary działań

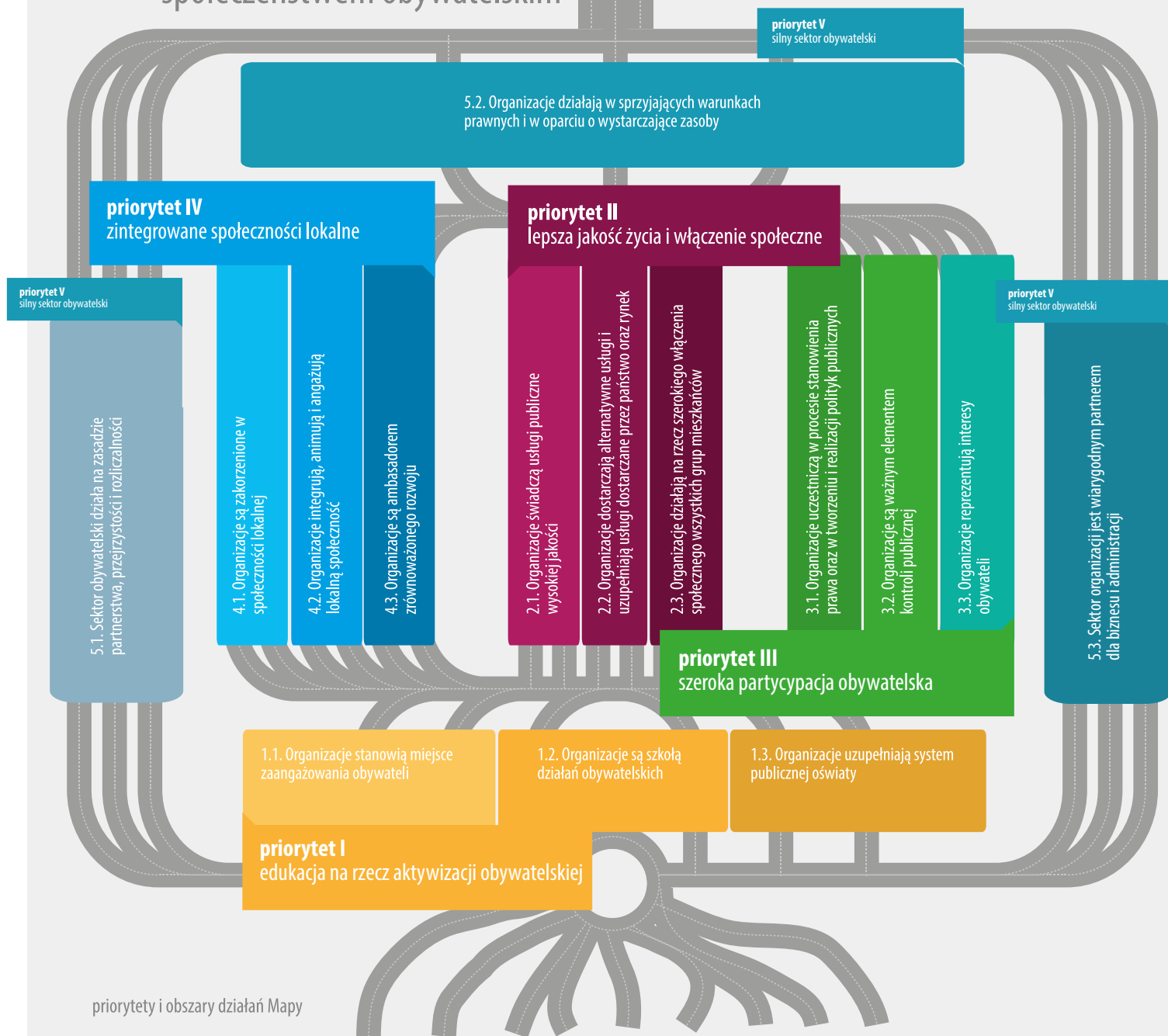
Priorytety wyznaczają w Strategicznej Mapie Drogowej najważniejsze obszary działania, te dopiero określają podstawowe kierunki działań (drogi) oznaczone na mapie [patrz: „Legenda”]. Zapoznanie się z nimi pozwoli odnaleźć w jej obrębie działania poszczególnych organizacji i zdecydować, czy i jak może je wpisać we wspólną dla III sektora realizację Mapy.

PRIORYTET I

Skoro najważniejszy jest obywatel, to pierwszy priorytet stanowi edukacja obywatelska. Bez świadomych (wiedza), zaradnych (umiejętności) i współodpowiedzialnych (postawy) obywateli nie ma społeczeństwa obywatelskiego, partycypacji ani organizacji pozarządowych. Niezależnie od swojej podstawowej misji organizacje powinny brać pod uwagę swoją rolę edukacyjną i socjalizującą, a zatem:

- po pierwsze, obywatele chcący działać społecznie nie zawsze chcą lub mogą zakładać organizację. Jednak te już istniejące powinny być dla nich wzorem, powinny tworzyć przestrzeń dla wsparcia działań pojedynczych obywateli i inicjatyw nieformalnych;
- po drugie, działalność w organizacjach może być najpełniejszą formą praktykowania postaw społecznych. To w nich obywatele, ale i przyszli działacze samorządowi, politycy, mężowie stanu powinni od podstaw uczyć się służby społecznej i obywatelskiej odpowiedzialności;
- po trzecie, część odpowiedzialności za edukację obywatelską spoczywa na publicznej oświacie, co nie zwalnia organizacji z kontrolowania, wspomagania oraz – w razie konieczności – uzupełniania tych działań w ramach edukacji nieformalnej i ustawicznej.

Polska silna społeczeństwem obywatelskim

Organizacje powinny stać się szkołą praktykowania obywatelskości, codziennego zaangażowania, wolontariatu. Chodzi zarówno o chęć działania, jak i potrzebną wiedzę i umiejętności. Dlatego powinny działać na rzecz swojej lokalnej, samorządowej wspólnoty, zaspokajając potrzeby i rozwiązywać problemy poprzez świadczenie usług, ale także artykułować i reprezentować interesy i wartości – czy to swoje, czy obywateli – poprzez działania rzecznicze.

PRIORYTET II

Jednym z podstawowych zadań organizacji jest działanie na rzecz swoich członków oraz podnoszenie jakości życia współobywateli poprzez świadczenie im usług. By to zadanie realizować coraz lepiej, obywatele i ich organizacje powinny:

- po pierwsze, dbać o jakość świadczonych usług. Wciąż jeszcze dominujące, również w świecie zamówień publicznych, podejście rynkowe skoncentrowane jest na cenie usługi. Jednak organizacje powinny dbać przede wszystkim o to, by świadczone przez nie usługi rzeczywiście rozwiązywały problemy i odpowiadały na społeczne potrzeby. Usługi nieprawidłowo realizowane przynoszą często więcej szkody niż pożytku (np. jedynie chwilowe zatrudnienie osoby wykluczonej może ją zniechęcić do kolejnych starań). Usługi powinny odpowiadać na rzeczywiste potrzeby osób, którym organizacje służą i pomagają. Rzeczywiste potrzeby oznaczają nie tylko zgodność z obiektywnymi warunkami (rzetelne badania, ogólne normy), ale także z poczuciem samych zainteresowanych (*empowerment* i konieczność edukacji);
- po drugie, organizacje pozarządowe mogą konkurować z administracją i biznesem nie tylko jakością świadczonych usług, ale także poprzez zadbanie, by były one ogólnodostępne i dostosowane do indywidualnych potrzeb. Administracja i biznes często nie chcą i nie mogą zaspokajać potrzeb różnych grup mniejszościowych, defaworyzowanych lub posiadających specyficzne potrzeby. Organizacje powinny starać się te luki wypełniać;

- po trzecie, organizacje powinny jednoznacznie opowiedzieć się po stronie zasady pomocniczości, dającej im pierwszeństwo przed świadczącymi takie same usługi instytucjami wyższego rzędu. Na organizacje zasada pomocniczości nakłada obowiązek działania na rzecz samopomocy i uniezależniania się podopiecznych od pomocy z zewnątrz.

PRIORYTET III

Rzecznictwo na rzecz interesów grupowych, grup zagrożonych marginalizacją i dobra wspólnego (w tym także ochrony zabytków czy praw zwierząt) to kolejna ważna funkcja pełniona przez organizacje. Aby w tym zakresie uzyskać należne sobie miejsce w systemie społeczno-politycznym, organizacje powinny:

- po pierwsze, jako eksperci w swoich dziedzinach brać czynny udział w tworzeniu rozwiązań prawnych i przygotowywaniu polityk publicznych (to inna rola niż reprezentowanie własnych członków czy bycie strażnikiem procesu). Organizacje mogą i powinny (szczególnie w sytuacji, gdy takiej funkcji nie wypełniają media, w tym media publiczne) być inicjatorem i strażnikiem poważnej debaty publicznej, w której definiowane są zarówno interesy poszczególnych grup, jak i dobro wspólne, oraz istnieje możliwość otwartego poszukiwania rozwiązań opartych na konsensusie, kompromisie lub procedurach demokratycznych;
- po drugie, powinny być ważnym elementem kontroli publicznej, pilnując – w imieniu obywateli – przestrzegania ich praw i interesów, oraz umożliwiając niezależne od administracji rozumienie dobra wspólnego i zabieganie o nie;
- po trzecie, w imieniu obywateli i ich grup korzystać (w ramach prawa i dobrze rozumianego dobra wspólnego) z prawa zabiegania o partykularne interesy. Organizacje mają też obowiązek występować w interesie tych, którzy sami nie są w stanie o swój interes dostatecznie zadbać (dzieci, osoby starsze, przyszłe pokolenia, zwierzęta itp.).

PRIORYTET IV

Samorząd to wspólnota mieszkańców, a nie struktura biurokratyczna. Dlatego powinien nie tylko formalnie (poprzez wybory), ale także realnie włączać mieszkańców w życie publiczne i podejmowanie decyzji. W takiej wspólnocie organizacje powinny:

- po pierwsze, stać się ważnym elementem życia wspólnotowego poprzez zakorzenienie w życiu codziennym społeczności, angażując obywateli w swoje działania, odpowiadając na rzeczywiste lokalne potrzeby;
- po drugie, działać na rzecz integracji wspólnoty lokalnej i aktywizacji mieszkańców. Wspólnota potrzebuje wielu organizacji, które odpowiadałyby na różne potrzeby społeczne;
- po trzecie, działać na rzecz rozbudzania i podtrzymywania powszechnej troski o dobro wspólne, szczególnie zaś o równowagę rozwoju, która zapewni nie tylko godne warunki egzystencji, ale także odpowiednią jakość życia przyszłym pokoleniom.

Skuteczna aktywność obywatelska powinna opierać się na pewnej równowadze między wspólnotą a zrzeczeniem, między tym, co korporacyjne (obowiązkowe), a tym, co dobrowolne, między umową społeczną a indywidualną inicjatywą. Zbiurokratyzowany samorząd w Polsce częściej jest elementem administracji państwowej (wykonując zadania zlecone) niż emanacją woli mieszkańców. Mimo to jest w nim miejsce dla aktywnych obywateli. Samorząd stanowi też wartość, której aktywni obywatele powinni bronić przed centralizmem, zbyt-
nim skostnieniem i uznaniowością. Dlatego w obrębie Mapy został on potraktowany jako sfera działań obywatelskich – równoległa do sektora pozarządowego, ale również poddana jego wpływom i kontroli.

PRIORYTET V

III sektor i poszczególne organizacje powinny nieustannie dbać o jakość własnych działań, aby móc wpływać na zmianę świata i ludzi, dlatego ten priorytet jest najbardziej rozbudowany. Zarówno cały sektor, jak i poszczególne organizacje powinny:

- po pierwsze, działać na rzecz budowania wewnętrznej współpracy, wzajemnego wsparcia, ale i samokontroli (zarówno w organizacjach, jak i całym sektorze), jako najważniejszego strażnika realizowanych wartości i dobrego imienia działalności społecznej. Możliwości sektora w dużej mierze będą zależeć od jego wizerunku;
- po drugie, zadbać o to, by warunki działania inicjatyw społecznych były przyjazne dla aktywności, filantropii i samopomocy, a działalność ta znajdowała oparcie w dobrze wykorzystanych zasobach finansowych i dobrze przygotowanej kadrze działaczy społecznych i pracowników;
- po trzecie, starać się, by silny i zintegrowany sektor budował partnerskie relacje z pozostałymi sektorami, w oparciu o solidne podstawy współdziałania, przy zachowaniu równoprawności i niezależności partnerów.

VIII. Podsumowanie

Czy Strategiczna Mapa Drogowa „III sektor dla Polski” jest kompletna i doskonała? Mimo staranności, by objąć całość problemów, zapewne nie jest. Jednak podstawowy cel Mapy to użyteczność. Z założenia jest skonstruowana w ten sposób, aby opierając się na ogólnych założeniach, elastycznie dostosowywać się do zmieniających się warunków. W praktyce Mapę będą wypełniać treścią wszyscy ci, którzy będą ją stosować. To od ich pomysłowości, zaradności, umiejętności i determinacji zależeć będzie, w jakim zakresie uda się osiągnąć różne cele cząstkowe, które złożą się na ostateczny efekt. Mapa jest tylko po to, abyśmy mogli zobaczyć, co robią inni, byśmy czuli, że mimo różnych działań idziemy w podobnym kierunku i że mamy w ogólnych zarysach podobną wizję pożądaną przyszłości. Tylko tyle i aż tyle.

II. Elementy diagnozy

Podstawy diagnozy

Rola diagnozy w powstawaniu Mapy

Przy tworzeniu Mapy konieczne było pogodzenie maksymalnie partycypacyjnej procedury z równoczesną odpowiedzialnością Zespołu Redakcyjnego za jej ostateczny kształt. Takie podejście spowodowało, że diagnoza stanowiła zarówno wstęp do wszelkich dalszych działań, jak i proces niemal nieustannie towarzyszący opracowywaniu ostatecznej wersji dokumentu. W efekcie Mapa istotnie różni się od pierwszych założeń i koncepcji.

Największe wyzwanie stanowiła immanentna cecha sektora pozarządowego, czyli jego wewnętrzne zróżnicowanie. Mapa stanowi pierwszą próbę wypracowania wspólnego stanowiska sektora, które nie będzie dziełem ekspertów, choćby najbardziej kompetentnych, lecz każdego, kto czując się częścią tego środowiska, zabrał głos w kwestiach zasadniczych i tym samym włączył się w wypracowanie zawartych w Mapie celów, zasad i sposobów działania. Kluczem było skoncentrowanie prac nad Mapą wokół nadrzędnego zadania zawartego w haśle III sektor dla Polski. W efekcie:

- kierunek działania Mapy został zdefiniowany „od sektora pozarządowego do świata zewnętrznego”;
- Mapa godzi różnorodność sektora z tworzeniem przekazu spójnego i zrozumiałego dla każdego: dla polityków, dla biznesu, dla uczniów w gimnazjum;
- Mapa stanowi miejsce i narzędzie dla każdego, kto odnajduje w niej jakikolwiek wątek wspólny z misją, celami i działaniami swojej organizacji, niezależnie od jej wielkości czy pola aktywności.

Dwa etapy diagnostyczne

Materiał wyjściowy do powstania Mapy stanowiła analiza SWOT opracowana na podstawie dwóch rodzajów dokumentów przygotowanych przez Regionalne Panele Ekspertów w 16 województwach. Każde województwo opracowało jeden wybrany temat o zasięgu ogólnopolskim oraz dokument dotyczący roli trzeciego sektora w rozwoju Polski. Analiza SWOT powstałych w ten sposób 32 materiałów posłużyła Krajowemu Panelowi Ekspertów i Zespołowi Redakcyjnemu do opracowania założeń Mapy: wizji i misji, zasad, celów oraz głównych obszarów działań.

Po ich sformułowaniu efekt pracy KPE i Zespołu Redakcyjnego został poddany konsultacjom, które stanowiły drugi etap diagnozy, prowadzony dwoma metodami:

- za pomocą kwestionariusza Google Docs wypełnianego elektronicznie lub ręcznie;
- podczas paneli regionalnych we wszystkich województwach oraz w ramach planowania strategicznego Sieci SPLOT.

Najważniejsze wnioski wynikające z analizy SWOT dokumentów regionalnych

- Istotne zmiany w strukturze Mapy, w obrębie której Zespół Redakcyjny początkowo wyznaczył więcej obszarów: przygotowane przez RPE w 16 województwach materiały pokazały, że niektóre zagadnienia się pokrywają;

- przyjęcie jednolitej struktury opisu każdego zagadnienia z podziałem na docelowy stan państwa i społeczeństwa oraz działania sektora przybliżające państwo i społeczeństwo do tego stanu;
- silne zasygnalizowanie wątku aktywności obywatelskiej podejmowanej poza klasycznym trzecim sektorem, a więc np. w ramach grup nieformalnych (m.in. ruchów miejskich), jednostek pomocniczych gmin (np. sołectw) itp.
- najszybszy odzew na zagadnienia związane z edukacją obywatelską, jakością debaty publicznej oraz silnym trzecim sektorem, a w drugiej kolejności – partycypacją i lokalnością. Najbardziej dyskusyjnym spośród zagadnień zaproponowanych przez Zespół Redakcyjny okazała się równość szans;
- dostrzeganie mocnych stron sektora głównie w obszarze wartości i idei, a wśród konkretnych – efektywności ekonomicznej (w rozumieniu tańszego realizowania usług w porównaniu z sektorem publicznym); wskazane słabe strony sektora to jego niestabilność finansowa i próba poradzenia sobie z nią przez działania prowadzące do tzw. grantozji;
- wskazanie wśród szans sektora pozarządowego przede wszystkim szukania rozwiązań innowacyjnych oraz podejmowania współpracy wewnątrzsektorowej, międzysektorowej (np. z biznesem) i pozasektorowej (z podmiotami obywatelskimi niezrzeszonymi); wśród zagrożeń powtarzał się słaby wizerunek sektora i niewiedza na jego temat.

Najważniejsze wnioski wynikające z konsultacji

- Bardzo bogaty i niełatwy do spójnej interpretacji materiał, zawierający wiele propozycji wzajemnie sprzecznych, co potwierdza tezę o wewnętrznym zróżnicowaniu sektora;
- rozległy i zróżnicowany zakres zgłoszonych uwag, generalnie osoby włączające się w proces konsultacji traktowały to zadanie z dużym zaangażowaniem;
- generalnie pozytywne przyjęcie materiału zaproponowanego do konsultacji – 73% osób wypowiadających się w internecie wyraziło akceptację dla wszystkich obszarów, kolejne 18% kwestionowało najwyżej trzy z nich. Analogicznie – większość paneli regionalnych zaakceptowała wszystkie lub prawie wszystkie obszary;
- najwyższy poziom braku akceptacji dotyczący wizji oraz misji, a także wyzwań określonych jako Silny III sektor oraz Kontrola społeczna;

Analiza pozwoliła wskazać najważniejsze obszary wymagające przepracowania przez zespół redakcyjny. Dotyczyły one przede wszystkim wartości konstruujących społeczeństwo obywatelskie, w tym:

- różnorodności rozumianej jako zróżnicowanie zarówno samego sektora, jak i otoczenia społecznego. Dotyczyło to m.in. uwzględnienia perspektywy gender, działania na rzecz małych grup, a nie tylko dobra ogólnego, podkreślenia roli ruchów nieformalnych, uwypuklenia działań sektora niemających kontekstu socjalnego, albo nie tylko taki kontekst (podkreślano znaczenie działań w szerszym kontekście jakości życia, która uwzględnia nie tylko kwestie socjalne, ale także kulturę, ochronę środowiska czy zrównoważony rozwój). Postulowano też uznanie znaczenia różnych poziomów działań organizacji – od szczebla lokalnego, przez poziom regionalny i krajowy, aż po perspektywę międzynarodową;
- wspólnotowości rozumianej jako dbałość o dobro wspólne i współpraca, nie tylko międzysektorowa, ale przede wszystkim wewnątrzsektorowa, rozumiana jako antidotum na wszechobecną w sektorze rywalizację. Postulaty dotyczące wspólnotowości dotyczyły także istotnych kwestii językowych, w tym mniej konfrontacyjnego języka dokumentu, zwłaszcza w odniesieniu do relacji z sektorem publicznym, oraz zamiany pojęcia „Polacy” na „obywatele”, jako terminu obejmującego także grupy mniejszościowe;
- transparentności sektora, w tym dbałości o przejrzystość w relacjach z innymi sektorami, a nawet dokonywanie kontroli ich działań.

Pozostałe istotne wątki dotyczyły podkreślenia roli trzeciego sektora jako:

- miejsca innowacji społecznych i modernizacji kraju;
- narzędzia edukacji obywateli i ich aktywizacji, z uwzględnieniem koncepcji *empowermentu*, czyli aktywizowania obywateli i zachęcania ich do aktywnego udziału w życiu społecznym bez prób monopolizowania, a tym bardziej kontrolowania tej aktywności.

Podsumowanie materiałów z prac RPE w formie analiz SWOT znajduje się w załącznikach do Mapy dostępnych na stronie internetowej www.mapa3sektora.org.

Obszary współpracy z administracją rządową i samorządami regionalnymi

Analiza zgodności tematycznej priorytetów Mapy z priorytetami i kierunkami działań wybranych strategii i programów rządowych i regionalnych służy **ułatwieniu nawiązywania współpracy w realizacji celów Strategicznej Mapy Drogowej z administracją rządową i samorządami województw**. Przeanalizowane zostały wszystkie kluczowe strategie rozwojowe kraju oraz kilka wybranych programów rządowych. Na poziomie regionalnym przykładowej analizie poddano losowo wybrane strategię rozwoju województwa i regionalny program operacyjny. Podsumowanie wniosków i wyników analizy znajduje się w załącznikach do Mapy dostępnych na stronie internetowej www.mapa3sektora.org.

Główne wnioski

• Pomiędzy strategiami rządowymi i regionalnymi a Strategiczną Mapą Drogową (SMD) występuje podstawowa zbieżność w zakresie celów ogólnych, które dotyczą przede wszystkim dążenia do podniesienia poziomu życia Polaków. Jednak drogi osiągnięcia tego wspólnego celu są odmienne. **Sektor publiczny źródło dobrobytu obywateli lokuje w silnym i sprawnym państwie oraz silnej, innowacyjnej gospodarce; Strategiczna Mapa Drogowa na plan pierwszy wysuwa obywateli, którzy dla zaspokojenia swoich potrzeb mogą w demokratycznym państwie organizować się do wspólnego działania, także w obszarze gospodarczym.** Jest to różnica fundamentalna, dotyczy bowiem tego, czy – jak wynika z ze stra-

tegi rządowych i regionalnych – obywatele mają uspołeczniać państwo, czy też państwo ma tworzyć warunki dla aktywności obywateli, jak założono w Mapie. Tym samym Strategiczna Mapa Drogowa może stanowić ważną przeciwwagę dla strategii i programów publicznych, a także ich niezbędne uzupełnienie.

- Niezależnie od różnic w proponowanych sposobach osiągnięcia poprawy życia Polaków – w dokumentach publicznych pojawia się wiele kierunków działań, które odpowiadają priorytetom działań określonym w Strategicznej Mapie Drogowej.
- Analiza strategii i programów publicznych wskazuje, że **dominujący obszar aktywności organizacji pozarządowych to świadczone przez nie usługi**, głównie w zakresie:
  - aktywizacji i integracji zawodowej i społecznej, w szczególności osób młodych, osób 50+, osób niepełnosprawnych oraz innych osób wykluczonych społecznie, w tym ekonomii społecznej;
  - opieki nad osobami niesamodzielnymi, w tym opieki nad małymi dziećmi i pieczy zastępczej;
  - edukacji ekologicznej, cyfrowej i zdrowotnej.
- Kolejne najczęściej występujące obszary to **rozwój aktywności obywatelskiej i edukacja obywatelska** oraz partycypacja obywatelska. Nieco rzadziej pojawiają się takie zagadnienia, jak rozwój i wzmocnienie organizacji pozarządowych (głównie jako partnera dla administracji publicznej), rozwój i wzmocnienie różnych form współpracy sektora publicznego i organizacji pozarządowych oraz wzmocnienie i integracja społeczności lokalnych.
- **Organizacje pozarządowe występują jako samodzielny podmiot realizujący określone działania oraz – równie często – jako partner lub podwykonawca dla administracji pu-**

blicznej. Sporadycznie pojawiają się wątki dotyczące współpracy trójsektorowej: sektor publiczny – przedsiębiorcy – organizacje pozarządowe, oraz wątki współpracy organizacji z przedsiębiorcami w zakresie tak zwanej społecznej odpowiedzialności biznesu.

- Strategie wyznaczają ramy dla programów operacyjnych, z których część oferuje możliwość finansowania uwzględnionych w nich działań. **Na poziomie krajowym pojawiają się dwie, chyba równie często stosowane, formy finansowania działań: konkursy,** z reguły otwarte dla wszystkich podmiotów, w tym także organizacji pozarządowych, **oraz działania systemowe,** realizowane przez wskazane instytucje publiczne, dla których organizacje mogą być partnerem lub podwykonawcą. Jednym z nielicznych wyjątków jest Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, który wspiera wyłącznie organizacje pozarządowe.
- **Wszystkie priorytety określone w Strategicznej Mapie Drogowej mają swoje odniesienie w Długo- i Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju.** W strategiach horyzontalnych oraz strategii regionalnej dominują Priorytet 2 oraz 1.
- Dwa priorytety SMD, które są w bardzo ograniczony sposób obecne w strategiach i programach publicznych, to Priorytet 5 i Priorytet 3. W szczególności dotyczy to takich obszarów działań, jak **kontrola administracji publicznej i gospodarki, rzecznictwo, wzmacnianie potencjału finansowego organizacji oraz ich wizerunku w społeczeństwie.**

Rekomendacje

- Zbieżność tematów podejmowanych w Strategicznej Mapie Drogowej ze strategiami rządowymi i regionalnymi daje dobrą podstawę do nawiązywania współpracy pomiędzy Partnerstwami Tematycznymi a rządem i samorządami województw w zakresie realizacji celów określonych w Mapie.
- Partnerstwa muszą się jednak liczyć z tym, że nie wszystkie kierunki działań opisane w strategiach publicznych są w praktyce realizowane. W takich przypadkach Partnerstwa będą musiały zadbać najpierw o to, aby odpowiedzialne za te działania instytucje skłonić do ich podejmowania.
- Nawiązując współpracę, Partnerstwa powinny także uwzględnić wyraźną różnicę w podejściu do relacji państwo – obywatele pomiędzy strategiami publicznymi a Mapą. Z różnicy tej, o której mowa we wnioskach, wynika, że tak samo nazwane priorytety czy kierunki działań mogą być odmiennie rozumiane.
- Niektóre z kierunków działań ujętych w Mapie nie są w ogóle uwzględnione w strategiach i programach publicznych. Oznacza

to, że realizując je, Partnerstwa Tematyczne powinny opierać się głównie na zasobach organizacji pozarządowych, a potencjalnych sojuszników poszukiwać poza administracją publiczną. Dotyczy to w szczególności działań kontrolnych, działań wzmacniających organizacje pozarządowe oraz działań rzeczniczych.

- Pomińnięcie w strategiach i programach publicznych kierunków działań istotnych dla III sektora powinno zachęcać Partnerstwa Tematyczne do wpływania na administrację publiczną, by uwzględniła je w przyszłych dokumentach strategicznych i operacyjnych.
- Jedną z form współpracy w realizacji celów Mapy z administracją publiczną jest możliwość pozyskiwania środków finansowych przeznaczonych na działania Partnerstw Tematycznych. Umożliwia to zgodność tematyczna priorytetów Mapy z priorytetami i kierunkami działań programów operacyjnych realizowanych przez rząd i samorządy regionalne.
- W wielu przypadkach pozyskanie środków na realizację celów Mapy może jednak napotykać na różnego rodzaju ograniczenia, wynikające z tego, że:
  - część programów publicznych nie ma własnych budżetów, w związku z tym nie oferują bezpośrednio wsparcia finansowego;
  - wsparcie często jest niedostępne dla organizacji pozarządowych, a przeznaczone wyłącznie dla instytucji publicznych, dla których jednak – o czym należy pamiętać – organizacje mogą być partnerem lub podwykonawcą;
  - w wielu programach o wsparcie ubiegać się mogą różne podmioty, organizacje muszą się więc liczyć z konkurencją;
  - organizacje muszą często godzić działania Partnerstw z preferencjami instytucji publicznych;
  - warunki aplikowania i wykorzystania środków w niektórych programach mogą być dla organizacji pozarządowych trudne i uciążliwe.
- Partnerstwa Tematyczne powinny poszukiwać, oprócz źródeł publicznych, także innych możliwości finansowego wsparcia prowadzonych działań.
- Z perspektywy celów, priorytetów i kierunków działań przewidzianych w Mapie najwięcej wspólnych tematów znajduje się obecnie w Programie Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Wydaje się także, że wiele działań w ramach Mapy na poziomie lokalnym realizować będzie można w ramach Lokalnych Strategii Działania w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich.
- Krajowy Panel Ekspertów, a także organizacje odpowiedzialne za prowadzenie Punktu Koordynacji, czyli OFOP i SPLOT, powinny wspomagać Partnerstwa Tematyczne wiedzą, doświadczeniem i posiadanymi kontaktami w zakresie współpracy z administracją rządową i regionalną.

Panele Ekspertów

Regionalne Panele Ekspertów

Regionalne Panele Ekspertów (RPE) powstały z myślą o jak najszerszym udziale działaczy społecznych w tworzeniu strategii rozwoju sektora obywatelskiego. Utworzone zostały we wszystkich województwach. Liczą od kilku do ponad dwudziestu przedstawicieli organizacji zaproszonych oficjalnie do pracy nad strategią przez Sieć SPLOT i OFOP. W pierwszej fazie członków Panelu wskazywały Ośrodki i Partnerzy Sieci SPLOT, następnie powstała grupa mogła rozszerzyć swój skład, sama proponując kolejne osoby. Panele pracują na podstawie opracowanego regulaminu. Każdy z członków Panelu podpisał umowę wolontarystyczną. W jej ramach zwracany jest koszt dojazdów na spotkania. Każdy Panel ma swojego sekretarza, który z reguły wywodzi się z Ośrodka Sieci SPLOT. Sekretarz odpowiedzialny jest za organizowanie pracy, komunikację i informację. Pracę Panelu w początkowej fazie wspierał również ekspert zewnętrzny. Każdy Regionalny Panel Ekspertów oddelegował swojego przedstawiciela do Krajowego Panelu Ekspertów.

Każdy z Regionalnych Paneli Ekspertów otrzymał do opracowania dwa zagadnienia:

- „Rola sektora pozarządowego w rozwoju kraju”: Czym jest lub powinien być III sektor? Co ma zmienić? W jaki sposób powinien to robić? W oparciu o jakie wartości powinien działać?
- Temat wybrany z listy 21 najważniejszych dla sektora

zagadnień, opracowanych przez Fundację Stocznia (Jakuba Wygnańskiego). Opracowanie składa się z diagnozy (na podstawie materiałów zastanych), wniosków i rekomendacji, adresatów rekomendacji oraz proponowanego sposobu wdrożenia. Ponadto materiał był przefiltrowany przez cztery zagadnienia: ludzie w organizacjach, finanse organizacji, wizerunek organizacji i sektora, współpraca wewnątrz sektora.

Tematy:

1. Poza „zasadą pozorności”, czyli o działaniu zorientowanym na rzeczywiste rezultaty, województwo pomorskie,
2. Infrastruktura sektora oraz ekonomizacja III sektora w zakresie realizacji zadań publicznych, województwo łódzkie,
3. Organizacje pozarządowe i inicjatywy obywatelskie w rozwoju lokalnym małych społeczności, województwo warmińsko-mazurskie,
4. Nowe ruchy społeczne – zagrożenie czy szansa dla III sektora?, województwo małopolskie,
5. Obojętność, impotencja, abstynencja, zaangażowanie – wokół roli organizacji w polityce lokalnej. Co gdyby aktywiści zarządzili gminą?,
6. Rady działalności pożytku publicznego – prototyp reprezentacji sektora czy mechanizm jego kooptacji?, województwo opolskie,
7. Sektor „wystandaryzowany” – mechanizm poprawy jakości czy autodestrukcja?, województwo podlaskie,

8. Zmiana „pokoleniowa” – nowe przywództwo w trzecim sektorze: skąd i jak wprowadzać nowych lub młodych oraz jak czerpać od doświadczonych?, województwo dolnośląskie,
9. Zmiany globalne ważne dla sektora obywatelskiego, województwo mazowieckie,
10. Ekonomizacja sektora pozarządowego pod kątem działalności gospodarczej, województwo wielkopolskie,
11. Jakiej infrastruktury potrzebuje III sektor? („własność”, jakość, gęstość, oferta etc.), województwo śląskie,
12. Źródła finansowania organizacji pozarządowych pod kątem uniezależnienia się od publicznych środków, województwo kujawsko-pomorskie,
13. Społeczny – obywatelski – publiczny? – czyli o różnych zasadach dialogu, województwo lubelskie,
14. Ambiwalentna rola technologii w działaniach obywatelskich – wróg czy sojusznik?, województwo świętokrzyskie,
15. Federalizacja – sektor jako reprezentacja czy reprezentacja sektora?, województwo lubuskie,
16. Dostęp do mediów publicznych – niewykorzystana szansa, województwo podkarpackie,

Każdy Regionalny Panel Ekspertów odbył co najmniej pięć spotkań, w tym jedno dwudniowe spotkanie warsztatowe. Ponadto pracował mailowo i podczas różnych wydarzeń lokalnych i regionalnych. Członkowie Paneli zamieszczali artykuły na stronie ngo.pl, zakładka Nowa strategia III sektora.

W każdym województwie w czerwcu 2014 r. odbyło się dwudniowe Regionalne Forum Inicjatyw Pozarządowych, podczas którego ok. stu uczestników pracowało nad wspomnianymi dwoma tematami. W sumie w Forach wzięło udział niemal 2000 działaczy społecznych.

Materiały już raz skonsultowane regionalnie, zostały skonsultowane ponownie podczas Ogólnopolskiego Forum Inicjatyw Pozarządowych w Warszawie, w którym uczestniczyło ponad tysiąc organizacji. Każdy Panel przedstawił i przedyskutował wynik pracy z uczestnikami Forum. Wynikiem końcowym pracy Paneli były dwa syntetyczne materiały

(5 stron), będące opracowaniem dwóch tematów. Materiały te przekazane zostały do dalszej pracy do Krajowego Panelu Ekspertów (KPE). Krajowy Panel dokonał syntezy 32 materiałów i na ich podstawie opracował „Założenia strategii rozwoju sektora obywatelskiego”. Założenia poddane zostały szerokim konsultacjom. M.in. każdy RPE przeprowadził seminarium konsultacyjne, podczas którego zajęto się propozycją misji, wizji oraz następujących obszarów: 1. Silny III sektor, 2. Edukacja i aktywizacja obywatelska, 3. Partycypacja i reprezentacja interesów, 4. Kontrola społeczna, 5. Lepsza jakość życia i włączenie społeczne, 6. Silne społeczności lokalne.

Wyniki konsultacji posłużyły do modyfikacji zasadniczego materiału formułowanego przez Zespół Redakcyjny powołany przez Krajowy Panel Ekspertów.

Członkowie Paneli skonsultowali także sposób wdrożenia strategii, są również głównymi uczestnikami konferencji kończącej etap tworzenia strategii – Strategicznej Mapy Drogowej i rozpoczynającej wdrażanie zadań określonych w dokumencie.

Praca Regionalnych Paneli Ekspertów dała rozmach trudnemu dziełu wspólnego wypracowania dróg rozwoju sektora pozarządowego. Dzięki nim można powiedzieć, że sektor pozarządowy uczestniczył w każdej fazie wypracowywania dokumentu. Należy wyrazić nadzieję, że członkowie Paneli w dalszym ciągu będą czuwać nad stosowaniem Mapy.

W załącznikach pełna lista członków RPE.

Krajowy Panel Ekspertów

Inicjując w 2014 r. ogólnopolską debatę III sektor dla Polski, rozpoczęto prace nad długofalowym planem rozwoju sektora obywatelskiego w Polsce. W procesie tym, drogą dyskusji regionalnych, opracowań, konferencji i konsultacji, wzięło udział ponad 2500 osób reprezentujących organizacje pozarządowe z całego kraju. Ponadto Sieć SPLOT i OFOP zaprosili do współpracy w ramach Krajowego Panelu Ekspertów przedstawicieli wszystkich województw oraz wielu znaczących organizacji sieciowych o charakterze branżowym. Grupa ta przyjęła na siebie szereg kluczowych dla całego procesu zadań i obowiązków, m.in.:

- całościowe wsparcie procesu tworzenia Strategicznej Mapy Drogowej Rozwoju Sektora Obywatelskiego (SMD),
- opracowanie koncepcji dokumentu (zakres, struktura) we współpracy z komitetem redakcyjnym i na jego użytek,
- wsparcie w formułowaniu ekspertyz regionalnych (przez RPE) i sieciowych (przez federację),
- określenie trzech tematów, które będą opracowane dla KPE przez ekspertów, jako uzupełniające tematy regionalne, federacyjne i ogólnopolskie,
- akceptacja kształtu SMD na podstawie materiału zaproponowanego przez komitet redakcyjny na użytek OFIP-u,
- pomoc w prezentacji SMD podczas OFIP-u (14-15 września 2014 r.),
- udział w opracowaniu ostatecznego kształtu Strategicznej Mapy Drogowej na podstawie rekomendacji pozyskanych podczas OFIP-u,
- konsultowanie opracowań tematów regionalnych po OFIP-ie,
- udział w wydarzeniach organizowanych w ramach projektu III sektor dla Polski,
- udział w konferencji „Rok po OFIP-ie” (15-16 października 2015 r.),
- udział w opracowaniu koncepcji implementacji SMD i pomoc we wdrażaniu jej zapisów w dokumentach i procedurach krajowych, regionalnych i lokalnych.

W czerwcu 2014 r. zostało wystosowane dodatkowe zaproszenie do 50 największych ogólnopolskich organizacji pozarządowych, dzięki czemu w prace KPE włączyło się więcej środowisk, zarówno federacji, jak i większych organizacji. Również niektóre

organizacje ogólnopolskie podjęły się opracowania konkretnych tematów:

- Usługi społeczne realizowane przez NGO, Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych
- Organizacje jako pracodawca, Federacja Banków Żywności
- Federalizacja i rzecznictwo, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych
- Polityka rozwoju obszarów wiejskich, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich
- Wolontariat, Sieć Centrów Wolontariatu.

Krajowy Panel Ekspertów w ciągu nieco ponad roku (od 21 maja 2014 do 3 września 2015 r.) spotykał się sześć razy, pracując w oparciu o zatwierdzony na drugim spotkaniu regulamin. Dodatkowo członkinie i członkowie panelu uczestniczyli w debatach (m.in. na OFIP-ie), a pomiędzy spotkaniami korzystali z narzędzi internetowych i pomocy ekspertów zewnętrznych. KPE powołał również pięcioosobowy zespół redakcyjny, który odpowiadał za ostateczny kształt SMD i dokumentów towarzyszących. Strategiczna Mapa Drogowa powstała więc w dużej mierze dzięki efektywnej pracy kilkudziesięciu osób tworzących Krajowy Panel Ekspertów, co jest z pewnością inspirującym przykładem poszukiwania wspólnych wartości i rozwiązań przez polski sektor pozarządowy.

W załącznikach pełna lista członków KPE.

28. sierpnia 2014,
Warszawa,
Krajowy Panel Ekspertów

Projekt: III sektor dla Polski

VII OFIP

Działamy dla odmiany!

Głównym celem VII Ogólnopolskiego Forum Inicjatyw Pozarządowych było wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych i działających w nich osób, integracja środowiska i wymiana wzajemnych doświadczeń, a także podniesienie wiedzy merytorycznej i kompetencji osób działających w organizacjach.

Podczas VII OFIP-u pracowano również nad strategią rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, omawiając dokumenty opracowywane podczas szesnastu Regionalnych Forów Inicjatyw Pozarządowych (RFIP), zorganizowanych w maju i czerwcu br. w każdym województwie przez organizacje z regionów, głównie ośrodki SPLOT. RFIP-y były przygotowaniem merytorycznym także do OFIP-u, dzięki czemu organizacje pozarządowe mogły włączyć się w partycypacyjny proces tworzenia strategii rozwoju dla polskich NGO, a także w budowanie najważniejszego dla III sektora wydarzenia, święta organizacji i działań obywatelskich, jakim był OFIP.

VII OFIP odbył się 14 i 15 września 2014 roku w Warszawie, wzięło w nim udział ponad tysiąc dwustu obywateli, głównie przedstawiciele trzeciego sektora z całej Polski, oraz przedstawiciele administracji publicznej, biznesu, a także osób z grup nieformalnych i mieszkańców Warszawy. W ciągu dwóch dni odbyły się 62 spotkania (w tym 8 spotkań śniadaniowych) i panele, trzy sesje plenarne, a także wydarzenie wieczorne, poświęcone sprawom ważnym dla działaczy społecznych i integrujące sektor obywatelski. 25-lecie zmian ustrojowych w Polsce było okazją do podsumowania funkcjonowania sektora obywatelskiego, a także do pokazania roli, jaką odegrały organizacje pozarządowe w odzyskaniu wolności. Pierwszego dnia rozmawialiśmy o dokonaniach organizacji w tym okresie i podsumowaliśmy Regionalne Fora Inicjatyw Pozarządowych

(RFIP), które są podstawą do prac nad Strategią rozwoju sektora obywatelskiego.

Drugi dzień należał do organizacji i instytucji, które prowadziły sesje tematyczne i branżowe, wcześniej zgłaszając swoje debaty do organizatorów. Podczas sesji zamykającej VII OFIP odbyło się wystąpienie prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bronisława Komorowskiego oraz ceremonia wręczenia odznaczeń państwowych zasłużonym działaczom społecznym.

Konferencji towarzyszył Piknik Inicjatyw Pozarządowych (14 września), który odbył się na Krakowskim Przedmieściu, swoje stoiska wystawiło tu 90 organizacji i inicjatyw obywatelskich, oraz Tydzień Obywatelski poprzedzający Forum (8-13 września 2014 r.), podczas którego odbyło się ok. 50 wydarzeń w całej Warszawie.

DANE LICZBOWE

W dwudniowym Forum Inicjatyw Pozarządowych wzięło udział ponad 1200 osób. W Tygodniu i Pikniku łącznie wzięło udział ok. 1500 mieszkańców Warszawy. Odbyło się 50 działań w ramach Tygodnia Obywatelskiego. Odbył się 6-godzinny Piknik Inicjatyw Pozarządowych, w ramach którego poprowadzono 90 działań interaktywnych. Zbudowana została strona internetowa wydarzenia, mająca 90 tysięcy odsłon. VII OFIP zaangażował 60 wolontariuszy i wolontariuszek do pomocy przy przedsięwzięciu.

Ogólnopolskie
Forum
Inicjatyw
Pozarządowych

Fot. Grzegorz Basiński

Wspólne zdjęcie uczestników drugiego dnia konferencji 14-15 września na Uniwersytecie Warszawskim podczas VII Ogólnopolskiego Forum Inicjatyw Pozarządowych

III. Strategiczna Mapa Drogową

Cele i wartości

Strategicznej Mapy Drogowej

Sektor pozarządowy (obywatelski, trzeci) jest wartością samą w sobie (jako emanacja obywatelskich praw i wolności), równocześnie odgrywa jednak ważną rolę w życiu publicznym. Rola ta często jest niedoceniana, co powoduje, że w rozwoju Polski nie wykorzystuje się całego potencjału tkwiącego w obywatelskiej aktywności i w obywatelskich organizacjach.

Powodzenie Polski i Polaków oczywiście nie jest zależne wyłącznie, ani nawet przede wszystkim, od sektora pozarządowego. Istotną rolę odgrywają tu pozostałe dwa sektory, czyli państwo i gospodarka. Organizacje pozarządowe, zwłaszcza jako działający wspólnie, mający wspólne cele i strategię rozwoju III sektor, mogą jednak także przyczyniać się do sukcesu Polski i Polaków.

W działaniach strategicznych dużą wagę przykładą się do wizji, misji, celów strategicznych oraz zasad działania. System wspólnych przekonań i wartości pozwala wspólnie działać. Dlatego Strategiczna Mapa Drogowa zawiera:

- WIZJĘ Polski i jej obywateli, do której III sektor zmierza, która łączy wszystkich, niezależnie od tego, co robią i jaki wyznają światopogląd;
- MISJĘ III SEKTORA, czyli funkcje, które III sektor powinien wypełniać, by zbliżyć się do osiągnięcia przyjętej wizji;
- ZASADY DZIAŁANIA, którymi III sektor powinien się kierować, niezależnie od rodzaju podejmowanych działań;
- CELE STRATEGICZNE, na rzecz których III sektor powinien działać, by realizując misję, osiągnąć je w perspektywie najbliższych pięciu lat.

I. Wizja

POLSKA SILNA SPOŁECZEŃSTWEM OBYWATELSKIM, czyli Polska będąca demokratycznym państwem prawa, oparta na aktywności obywateli i obywateli, równowadze obywatelskich praw i obowiązków oraz solidarności społecznej.

Tworzona wspólnota powinna się opierać na systemie prawnym – akceptowanym przez społeczeństwo, tworzonym w konsultacjach z obywatelami i poddanym pod społeczną kontrolę. Jego przestrzeganie dla dobra obywateli jest podstawowym zadaniem służebnej wobec obywateli administracji publicznej. Jest to możliwe tylko wtedy, gdy obywatele wezmą na siebie odpowiedzialność za wspólnotę, za rozwiązywanie jej problemów, odwołując się do konstytucyjnych zasad pomocniczości i dialogu. Sprawne państwo potrzebuje silnego społeczeństwa obywatelskiego, a silne społeczeństwo obywatelskie potrzebuje sprawnego państwa. Społeczeństwo obywatelskie opiera się na tolerancji i wyrównywaniu szans słabszych osób, grup i środowisk.

II. Misja

Misją stanowiących sektor obywatelski organizacji pozarządowych jest **TWORZENIE I WZMACNIANIE**, w partnerstwie z administracją publiczną i biznesem, **SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO**, także poprzez definiowanie i wyznaczanie kierunków rozwoju Polski czy zaspokajanie potrzeb obywateli w duchu dobra wspólnego i solidarności.

Społeczeństwo obywatelskie rozumiemy jako społeczeństwo zaangażowanych, współpracujących, odpowiedzialnych obywateli i obywateli, którzy w sposób szczególnie dbają o osoby, grupy i środowiska słabsze.

Sektor obywatelski to formy samoorganizacji obywateli, które są warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym istnienia społeczeństwa obywatelskiego. Społeczeństwo obywatelskie oparte na obywatelstwie aktywnym, świadomym i odpowiedzialnym, które oznacza umiejętność skutecznego uczestnictwa w życiu publicznym, może stanowić ważny element systemu społeczno-politycznego. Poza swoimi indywidualnymi misjami organizacje powinny mieć misję tworzenia przestrzeni dla rozwoju inicjatyw społecznych i wzmacniania ich roli.

Wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego to zwiększenie liczby i jakości działań obywateli, którzy wspólnie, na poziomie lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim, a także międzynarodowym, potrafią:

- samodzielnie określać cele służące dobru wspólnemu;
- organizować się wokół tych celów i współpracować w oparciu o wspólne wartości i wzajemne zaufanie;
- współpracować z państwem i gospodarką rynkową na zasadach suwerenności i subsydiarności;
- wspierać tych, którzy gorzej radzą sobie z zaspokajaniem swoich potrzeb.

III. Zasady działania

Wyznacznikiem działań organizacji pozarządowych jest nie tylko społeczny cel ich aktywności, ale także sposób, w jaki go osiągają. Dlatego tak ważne jest uwspólnienie systemu zasad. Za podstawowy drogowskaz dla działań w ramach Strategicznej Mapy Drogowej uznano przyjętą podczas I Ogólnopolskiego Forum Inicjatyw Pozarządowych w 1996 roku i uaktualnioną w roku 2010 Kartę Zasad.

KARTA ZASAD DZIAŁANIA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Prawo do dobrowolnego zrzeszania się należy do fundamentalnych praw człowieka, a swoboda działalności i angażowania się obywateli w życie społeczne jest podstawą prawdziwej demokracji. Wśród inicjatyw i instytucji, których nie można zaliczyć ani do struktur administracji państwowej czy samorządowej, ani do sfery działań stricte gospodarczych, wyodrębnić trzeba organizacje pozarządowe, czyli powołane przez obywateli dla realizacji celów społecznych organizacje, których podstawą działalności jest wolontarystyczne zaangażowanie obywateli i zewnętrzne finansowanie (darowizny, subwencje, dotacje). Są to organizacje realizujące pewną misję (tzn. działające w imię wartości lub społecznie pożytecznych celów), a nie dążące do uzyskania zysku czy zdobycia władzy. Zasady działalności tych organizacji powinny być normowane nie tylko przez przepisy prawa, ale także przez swoisty kodeks etyczny, którego podstawą są następujące zasady:

Dobro wspólne

Misja organizacji powinna być podstawowym wyznacznikiem podejmowanych przez nią działań. Organizacje pozarządowe w swoich działaniach kierują się zasadą poszanowania godności, praw i wolności człowieka, zasadami pomocniczości i dialogu oraz ideą dobra wspólnego.

Legalizm

Organizacje pozarządowe działają w ramach obowiązującego w demokratycznym państwie prawa, wpływając w ramach demokratycznych procedur na jego doskonalenie. Organizacje biorące udział w procesie stanowienia prawa muszą jasno określić, w jakim charakterze występują – jako rzecznicy interesu społecznego, w imieniu konkretnych grup zagrożonych wykluczeniem, czy też w imię innych interesów.

Niezależność

Organizacje pozarządowe są samorządne i niezależne. Zasady ich działalności określają wewnętrzne mechanizmy samoregulacji tak na poziomie poszczególnych organizacji, jak i branż. Niezależność – zarówno od źródeł

finansowania, jak i politycznych ośrodków władzy – jest podstawowym wyzwaniem organizacji.

Jawność

Działalność merytoryczna i finansowa organizacji pozarządowych jest działalnością jawną z uwagi na szczególną troskę o posiadane przez nie środki publiczne bądź powierzone im przez osoby prywatne. Przejrzystość finansów organizacji musi pozwalać na zewnętrzną ocenę zasadności i racjonalności wydatków.

Odpowiedzialność

Organizacje pozarządowe w każdym aspekcie swojej działalności biorą pod uwagę społeczne skutki swoich działań i ich wpływ na społeczność i środowisko naturalne. Organizacje odpowiadają przed społeczeństwem za efektywne wykorzystanie powierzonych im środków.

Rzetelność

Organizacje pozarządowe planują swoje działania w oparciu o analizę potrzeb swoich beneficjentów i regularnie ewaluują swoją skuteczność w odpowiadaniu na nie. Organizacje pozarządowe nie podejmują się działań, których nie są w stanie rzetelnie wykonać.

Rozliczalność

Organizacje pozarządowe przeznaczają całe wypracowane dochody na realizację zadań statutowych oraz – w rozsądnych granicach – na rozwój organizacji. Dbanie o majątek organizacji, w tym tworzoną własność społeczną, i jego właściwe wykorzystanie powinno być podstawowym obowiązkiem osób zarządzających.

Partnerstwo

Organizacje pozarządowe współdziałają z innymi podmiotami na zasadach partnerstwa, stawiając wyżej współpracę, wzajemność i solidarność niż konkurencję, izolację i indywidualny sukces. W sytuacji, gdy zachodzi konflikt wyznawanych wartości, organizacje podejmują działania przy zachowaniu zasad tolerancji i uznania prawa innych do posiadania odmiennego zdania.

Podział władz

Każda organizacja pozarządowa tworząc swoje struktury organizacyjne, powinna co najmniej rozróżnić w statucie funkcje zarządcze od nadzorczych. W zależności od potrzeb organ nadzorczy powinien pełnić funkcje programowe i kontrolne. Od członków kolegiального organu nadzorczego wymaga się bezstronności, rzetelności i zaangażowania w działalność organizacji.

Unikanie konfliktu interesów

W organizacjach pozarządowych szczególną wagę przywiązuje się do przejrzystych relacji w działaniach osób zaangażowanych w pracę organizacji – tak zawodowo, jak i wolontarystycznie.

Przestrzeganie Karty Zasad to nie tylko obowiązek poszczególnych organizacji wobec darczyńców czy własnych członków, ale także wobec III sektora i całego społeczeństwa. Organizacje i działający w nich ludzie powinni stanowić wzór działań obywatelskich, bowiem często są jedynym widzialnym znakiem oraz żywym przykładem jakości i sensu długofalowych działań społecznych. Od społecznego postrzegania organizacji, także przez młode pokolenia, zależy stosunek obywateli do działalności społecznej.

IV. Cele strategiczne

Mapa Drogowa zawiera pięć konkretnych celów strategicznych, precyzujących założenia zawarte w WIZJI i MISJI.

1. Zmiana postaw i zachowań Polaków

Wskaźniki rozwoju społeczeństwa obywatelskiego nie są w Polsce zadowalające. Wskazują na to dane dotyczące frekwencji w wyborach, stanu kapitału społecznego, gotowości do przekazywania środków na cele społeczne oraz członkostwa w organizacjach pozarządowych. Dla budowy silnego społeczeństwa obywatelskiego potrzebna jest znacząca zmiana postaw i zachowań obywateli i obywaterek, poczynając od zmiany nastawienia do dobra wspólnego, obywatelskiego zaangażowania, pracy społecznej, filantropii. Bez świadomych, aktywnych i odpowiedzialnych obywateli sektor obywatelski będzie zbyt słaby, by odgrywać znaczącą rolę.

2. Podniesienie jakości życia wszystkich obywateli

Jedną z podstawowych funkcji sektora pozarządowego jest świadczenie usług. Zgodnie z zasadą subsydiarności (pomocności) obywatele, i tworzone przez nich organizacje, powinny – w miarę możliwości – sami zaspokajać własne potrzeby i realizować stawiane sobie cele. Podejmowane działania powinny także zmierzać do podnoszenia jakości życia tych, którzy mają utrudniony dostęp do dóbr i usług. Chodzi o to, by organizacje działały na rzecz zwiększania wpływu obywateli na ich własne życie i poczucia odpowiedzialności za nie, a także zmniejszania skali wykluczenia społecznego, rozumianego nie tylko w wymiarze socjalnym, ale przede wszystkim jako brak lub ograniczenie możliwości korzystania z praw i wolności obywatelskich.

3. Zwiększenie wpływu obywateli

Organizacje działają nie tylko na rzecz zwiększania wpływu obywateli na ich własny los, ale także na jakość życia wspólnoty. Warto walczyć o możliwość kontrolowania władzy, pilnowania interesów różnych grup społecznych (także tych, którzy nie potrafią sami o to zadbać) i występować w imieniu dobra wspólnego. Należy zwiększać wpływ obywateli na działania państwa (w tym samorządów terytorialnych) i rynku na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

4. Wzmocnienie społeczności lokalnych

Podstawowym obszarem aktywności organizacji powinno być działanie blisko obywateli, co dokonuje się przede wszystkim w ramach społeczności lokalnej. Autentyczny, oparty na wspólnocie mieszkańców samorząd jest jedną z podstawowych form samoorganizacji społecznej. Od zbudowania zintegrowanych, przyjaznych dla mieszkańców, samorządnych i opartych na współpracy wspólnot lokalnych zależeć będzie siła i znaczenie społeczeństwa obywatelskiego.

5. Zwiększenie roli sektora obywatelskiego (tak sformalizowanego, jak i nieformalnego) jako fundamentu społeczeństwa obywatelskiego

Bez bez współdziałania oraz wymiany myśli i doświadczeń aktywni obywatele, organizacje pozarządowe świadczące usługi i realizujące funkcje rzecznicze, a także wspólnoty samorządowe, będą mogły wykorzystać tylko niewielką część potencjału, jaki tkwi w oddolnej, spontanicznej aktywności obywatelskiej. Służebny wobec obywateli i poddany kontroli społecznej sektor obywatelski to konieczna infrastruktura i szkielet społeczeństwa obywatelskiego.

V. Priorytety

Na Strategicznej Mapie Drogowej pięciu podstawowym celom (kierunkom) strategicznym odpowiadają priorytety, z których ostatni jest horyzontalny i służebny wobec pozostałych.

zmiana postaw i zachowań Polaków	podnoszenie jakości życia wszystkich obywateli	zwiększenie wpływu obywateli na sprawy ich dotyczące	wzmocnienie społeczności lokalnych
PRIORYTET I Edukacja na rzecz Aktywizacji Społecznej	PRIORYTET II Lepsza Jakość Życia i Włączenie Społeczne	PRIORYTET III Szeroka Partycypacja Społeczna	PRIORYTET IV Zintegrowane Społeczności Lokalne
zwiększenie roli sektora obywatelskiego (tak sformalizowanego, jak i nieformalnego) jako fundamentu społeczeństwa obywatelskiego			
PRIORYTET V SILNY SEKTOR OBYWATELSKI			

Polska silna społeczeństwem obywatelskim

priorytet V silny sektor obywatelski

priorytet IV zintegrowane społeczności lokalne

priorytet II lepsza jakość życia i włączenie społeczne

Działania na rzecz rozwoju współpracy z biznesem, w tym w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu

Działania na rzecz rozwoju współpracy z administracją publiczną

priorytet III szeroka partycypacja obywatelska

priorytet I edukacja na rzecz aktywizacji obywatelskiej

29 Działania na rzecz wypracowania rozwiązań sprzyjających niezależności i samowystarczalności organizacji: pozabudżetowe źródła finansowania i reforma dotychczasowych sposobów finansowania budżetowego (1%, zlecenie zadań)

30 Działania na rzecz wzmacniania personelu organizacji oraz wzmacniania organizacji w roli przyjaznych pracodawców

31

32

33

28 Monitorowanie systemu prawnego dotyczącego aktywności obywatelskiej oraz działania na rzecz jego uproszczenia i dostosowania do potrzeb obywateli

19 Działania na rzecz budowania lokalnych tożsamości i wzmacniania postaw pro-obywatelskich oraz odpowiedzialności za dobro wspólne

20 Działania na rzecz angażowania społeczności lokalnej w rozwiązywanie problemów, w tym upowszechniania lokalnej filantropii

21 Działania na rzecz wspierania aktywności w społeczności lokalnej, w tym inicjatyw obywatelskich, nieformalnych ruchów, nowych organizacji pozarządowych

22 Działania na rzecz współpracy instytucjonalnej i tworzenia lokalnych partnerstw

23 Działania na rzecz monitorowania rozwoju zrównoważonego i udziału obywateli w planowaniu rozwoju

24 Działania na rzecz systemowych rozwiązań wpływających na zrównoważony rozwój (alternatywne źródła energii, ekonomia społeczna itp.)

27 Działania na rzecz tworzenia systemu wsparcia organizacji wrażliwego na ich potrzeby

25 Działania na rzecz współpracy wewnątrzsektorowej, tworzenia partnerstw i reprezentacji na różnych szczeblach życia społecznego (realizacja Mapy)

26 Działania na rzecz samokontroli, jawności i przejrzystości funkcjonowania organizacji oraz demokratycznego zarządzania w organizacjach, w tym wzmacnienia pozycji członków oraz ciał nadzorczych i kontrolnych

Działania na rzecz pozytywnego nastawienia społecznego do działalności obywatelskiej, promowania i doceniania społeczników i odbudowania tradycji społecznikowskich

Działania na rzecz rozwoju członkostwa i wolontariatu w organizacjach

2 Działania na rzecz rozwoju otwartych (na nowe idee, nowe rozwiązania i nowych ludzi) organizacji jako miejsc kreowania aktywności obywatelskiej

Działania wspierające aktywność obywateli w sprawach publicznych i uczenie praktycznych umiejętności

7 Działania na rzecz dostarczania usług odpowiadających na rzeczywiste potrzeby ludzi, w tym kompleksowego diagnozowania potrzeb społecznych

8 Działania na rzecz podwyższania jakości usług publicznych, w tym standaryzacji usług społecznych, a także promowanie usług świadczonych przez organizacje pozarządowe

9 Działania na rzecz rozwoju usług w obszarach, które przez państwo i rynek nie są uznawane za warte interwencji (trudne, niszowe, nierentowne)

10 Działania na rzecz poszukiwania rozwiązań innowacyjnych (nowatorskich) dla problemów społecznych

11 Działania na rzecz upodmiotowienia grup, dla których działają organizacje, i realizacji zasady pomocniczości

12 Działania na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem (przede wszystkim reintegracja społeczna, potem zawodowa, w tym inicjatywy w zakresie ekonomii i przedsiębiorczości społecznej)

13 Działania na rzecz szerokiego uczestnictwa obywateli w stanowieniu prawa oraz tworzenia polityk publicznych, a także na rzecz wzmacnienia roli organizacji w dialogu społecznym i obywatelskim

14 Działania na rzecz umożliwiania udziału obywateli w debacie publicznej, w tym poprzez tworzenie przestrzeni do dyskusji i ułatwianie dostępu do mediów publicznych i obywatelskich, sprzyjanie debacie publicznej oraz dbanie o jej wysoką jakość

15 Działania na rzecz zapewnienia obywatelom możliwości kontroli instytucji wpływających na ich życie, w tym poprzez dostęp do informacji publicznej i wsparcie osób wykrywających nieprawidłowości

16 Działania na rzecz monitoringu instytucji życia społecznego w zakresie przestrzegania prawa i standardów oraz na rzecz wzmacnienia organizacji kontrolujących instytucje życia społecznego

17 Działania na rzecz wzmacnienia głosu organizacji reprezentujących obywateli w kształtowaniu sfery politycznej i gospodarczej państwa, w tym wypracowanie stanowisk organizacji w najważniejszych sprawach publicznych

18 Działania na rzecz reprezentowania interesów różnych grup społecznych (w szczególności grup, które pozbawione są swoich przedstawicieli) i uzgadniania interesów pomiędzy różnymi grupami społecznymi

Działania służące pokazywaniu rzeczywistych efektów działalności społecznej

kierunki działania Mapy
będące tematem prac Partnerstw

Legenda

Strategicznej Mapy Drogowej

System kierunków działań, w których powinny zostać podjęte konkretne inicjatywy i działania, został ułożony w pięć priorytetów, w których określone są po trzy obszary działań. Dopiero w poszczególnych obszarach wyznaczone zostały kierunki. Ten układ pozwala lepiej zrozumieć istotę propozycji kierunku budowania Polski silnej społeczeństwem obywatelskim.

1. EDUKACJA NA RZECZ AKTYWIZACJI OBYWATELSKIEJ

1.1. Organizacje stanowią miejsce zaangażowania obywateli

- 1 Działania na rzecz pozytywnego nastawienia społecznego do działalności obywatelskiej, promowania i doceniania społeczników i odbudowania tradycji społecznikowskich
- 2 Działania na rzecz rozwoju otwartych (na nowe idee, nowe rozwiązania i nowych ludzi) organizacji jako miejsc kreowania aktywności obywatelskiej

1.2. Organizacje są szkołą działań obywatelskich

- 3 Działania na rzecz rozwoju członkostwa i wolontariatu w organizacjach
- 4 Działania wspierające aktywność obywateli w sprawach publicznych i uczące praktycznych umiejętności

1.3. Organizacje uzupełniają system publicznej oświaty

- 5 Działania na rzecz wprowadzenia rzetelnej edukacji obywatelskiej do systemu edukacji formalnej (szkolnej)
- 6 Działania na rzecz uzupełniania oferty systemu oświaty w zakresie edukacji obywatelskiej oraz tworzenia i wdrażania alternatywnych programów edukacji obywatelskiej

2. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I WŁĄCZENIE SPOŁECZNE

2.1. Organizacje świadczą usługi publiczne wysokiej jakości

- 7 Działania na rzecz dostarczania usług odpowiadających na rzeczywiste potrzeby ludzi, w tym kompleksowego diagnozowania potrzeb społecznych
- 8 Działania na rzecz podwyższania jakości usług publicznych, w tym standaryzacji usług społecznych, a także promowanie usług świadczonych przez organizacje pozarządowe

2.2. Organizacje dostarczają alternatywne usługi i uzupełniają usługi dostarczane przez państwo oraz rynek

- 9 Działania na rzecz rozwoju usług w obszarach, które przez państwo i rynek nie są uznawane za warte interwencji (trudne, niszowe, nierentowne)
- 10 Działania na rzecz poszukiwania rozwiązań innowacyjnych (nowatorskich) dla problemów społecznych

2.1. Organizacje działają na rzecz szerokiego włączenia społecznego wszystkich grup mieszkańców

- 11 Działania na rzecz upodmiotowienia grup, dla których działają organizacje, i realizacji zasady pomocniczości
- 12 Działania na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem (przede wszystkim reintegracja społeczna, potem zawodowa, w tym inicjatywy w zakresie ekonomii i przedsiębiorczości społecznej)

3. SZEROKA PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

3.1. Organizacje uczestniczą w procesie stanowienia prawa oraz w tworzeniu i realizacji polityk publicznych

- 13 Działania na rzecz szerokiego uczestnictwa obywateli w stanowieniu prawa oraz tworzenia polityk publicznych, a także na rzecz wzmocnienia roli organizacji w dialogu społecznym i obywatelskim
- 14 Działania na rzecz umożliwiania udziału obywateli w debacie publicznej, w tym poprzez tworzenie przestrzeni do dyskusji i ułatwianie dostępu do mediów publicznych i obywatelskich, sprzyjanie debacie publicznej oraz dbanie o jej wysoką jakość

3.2. Organizacje są ważnym elementem kontroli publicznej

- 15 Działania na rzecz zapewnienia obywatelom możliwości kontroli instytucji wpływających na ich życie, w tym poprzez dostęp do informacji publicznej i wsparcie osób wykrywających nieprawidłowości
- 16 Działania na rzecz monitoringu instytucji życia społecznego w zakresie przestrzegania prawa i standardów oraz na rzecz wzmocnienia organizacji kontrolujących instytucje życia społecznego

3.3. Organizacje reprezentują interesy obywateli

- 17 Działania na rzecz wzmocnienia głosu organizacji reprezentujących obywateli w kształtowaniu sfery politycznej i gospodarczej państwa, w tym wypracowanie stanowisk organizacji w najważniejszych sprawach publicznych
- 18 Działania na rzecz reprezentowania interesów różnych grup społecznych (w szczególności grup, które pozbawione są swoich przedstawicieli) i uzgadniania interesów pomiędzy różnymi grupami społecznymi

4. ZINTEGROWANE SPOŁECZNOŚCI LOKALNE

4.1. Organizacje są zakorzenione w społeczności lokalnej

- 19 Działania na rzecz budowania lokalnych tożsamości i wzmocniania postaw pro-obywatelskich oraz odpowiedzialności za dobro wspólne
- 20 Działania na rzecz angażowania społeczności lokalnej w rozwiązywanie problemów, w tym upowszechniania lokalnej filantropii

4.2. Organizacje integrują, animują i angażują lokalną społeczność

- 21 Działania na rzecz wspierania aktywności w społeczności lokalnej, w tym inicjatyw obywatelskich, nieformalnych ruchów, nowych organizacji pozarządowych

- 22 Działania na rzecz współpracy instytucjonalnej i tworzenia lokalnych partnerstw

4.3. Organizacje są ambasadorem zrównoważonego rozwoju

- 23 Działania na rzecz monitorowania rozwoju zrównoważonego i udziału obywateli w planowaniu rozwoju
- 24 Działania na rzecz systemowych rozwiązań wpływających na zrównoważony rozwój (alternatywne źródła energii, ekonomia społeczna itp.)

5. SILNY SEKTOR OBYWATELSKI

5.1. Sektor obywatelski działa na zasadzie partnerstwa, przejrzystości i rozliczalności

- 25 Działania na rzecz współpracy wewnątrzsektorowej, tworzenia partnerstw i reprezentacji na różnych szczeblach życia społecznego (realizacja Mapy)
- 26 Działania na rzecz samokontroli, jawności i przejrzystości funkcjonowania organizacji oraz demokratycznego zarządzania w organizacjach, w tym wzmocnienia pozycji członków oraz ciał nadzorczych i kontrolnych
- 27 Działania na rzecz tworzenia systemu wsparcia organizacji wrażliwego na ich potrzeby

5.2. Organizacje działają w sprzyjających warunkach prawnych i w oparciu o wystarczające zasoby

- 28 Monitorowanie systemu prawnego dotyczącego aktywności obywatelskiej oraz działania na rzecz jego uproszczenia i dostosowania do potrzeb obywateli
- 29 Działania na rzecz wypracowania rozwiązań sprzyjających niezależności i samowystarczalności organizacji: pozabudżetowe źródła finansowania i reforma dotychczasowych sposobów finansowania budżetowego (1%, zlecenie zadań)
- 30 Działania na rzecz wzmocniania personelu organizacji oraz wzmocniania organizacji w roli przyjaznych pracodawców

5.3. Sektor organizacji jest wiarygodnym partnerem dla biznesu i administracji

- 31 Działania na rzecz rozwoju współpracy z biznesem, w tym w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu
- 32 Działania na rzecz rozwoju współpracy z administracją publiczną
- 33 Działania służące pokazywaniu rzeczywistych efektów działalności społecznej

Stosowanie

Strategicznej Mapy Drogowej

Nie jest celem prac w ramach Strategicznej Mapy Drogowej narzucanie organizacjom dodatkowych obowiązków, formalności i struktur. Wiele rozwiązań powstanie spontanicznie. Bardzo liczymy też na podejmowanie innowacyjnych inicjatyw w zakresie stosowania SMD. Jednak na wstępie dobrze mieć uwspólnioną wizję tego, jak wyglądać może stosowanie SMD jako całego systemu, a nie pojedynczych Partnerstw Tematycznych. Stąd propozycja zasad, która mają być teoretyczną ramą dla spontanicznych działań.

SZCZEGÓŁOWY OPIS ZASAD I SPOSOBU STOSOWANIA STRATEGICZNEJ MAPY DROGOWEJ WRAZ Z RAMOWYM HARMONOGRAMEM

Strategiczna Mapa Drogowa będzie stosowana w sposób obywatelski, czyli odpowiedzialny, solidarny, konsekwentny, wspólnotowy i partnerski. Strategiczna Mapa Drogowa ma charakter otwarty, zarówno jeśli chodzi o jej aktualizację, jak i stosowanie. Aktualizacja Mapy będzie dokonywana w okresach trzyletnich w oparciu o wnioski wynikające z oceny jej stosowania. Poniżej opisane zostały najważniejsze zasady i sposób realizacji kierunków działań opisanych w Mapie oraz oceny stosowania Mapy i jej aktualizacji.

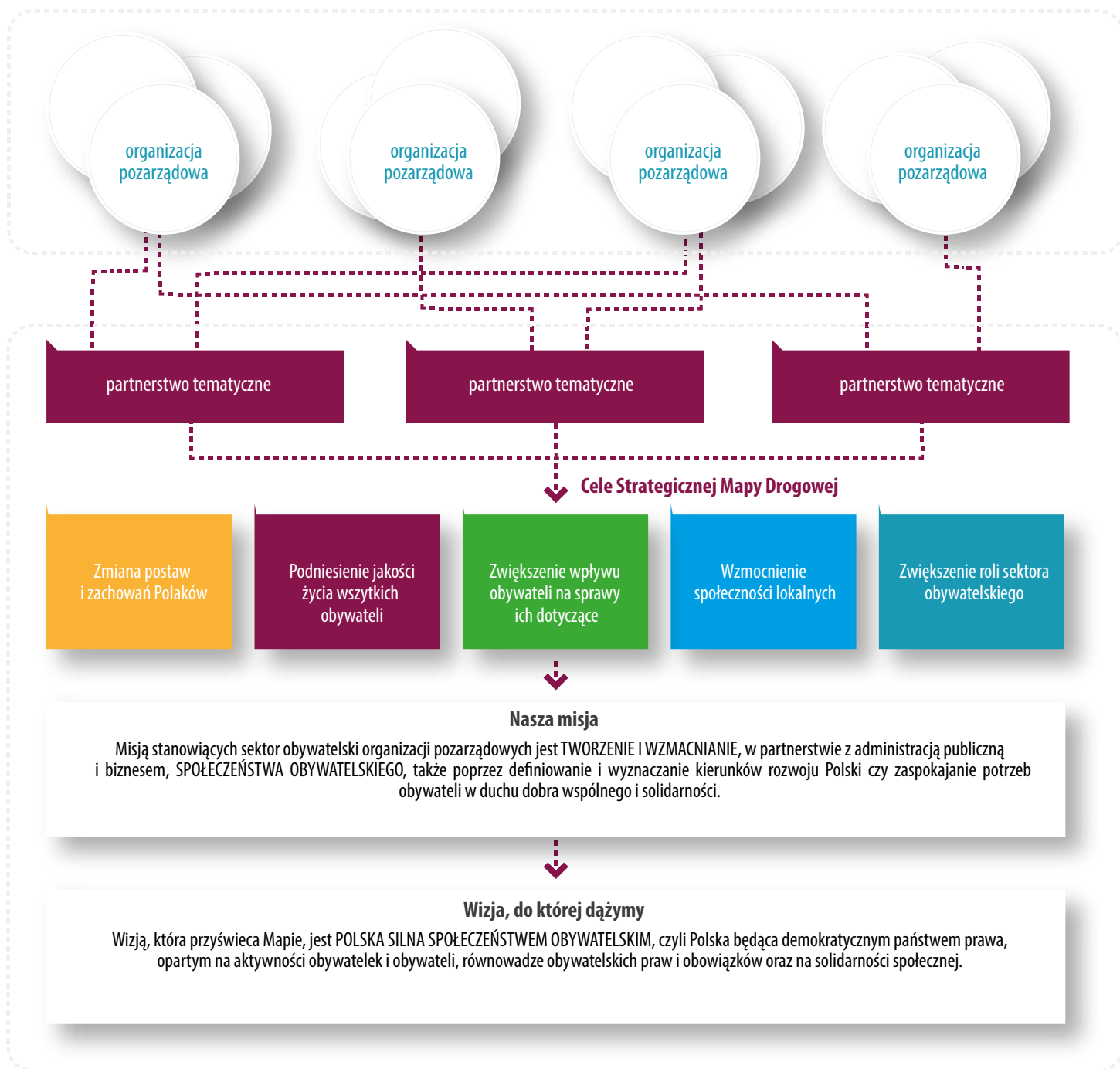
GLÓWNE ZASADY STOSOWANIA STRATEGICZNEJ MAPY DROGOWEJ (SMD)

Realizacja działań, których kierunki wyznacza Mapa, oparta jest na następujących zasadach:

- **dobrowolności** – organizacje z własnej woli deklarują chęć i gotowość stosowania Mapy, same także określają działania, które podejmują w ramach jej realizacji,

- **akceptacji** – organizacje stosujące Mapę akceptują jej treść, w tym także zasady i sposób jej stosowania,
- **odpowiedzialności** – organizacje stosujące Mapę biorą na siebie odpowiedzialność za proponowane i realizowane działania,
- **partnerstwa** – podstawową formą realizacji Mapy jest partnerstwo, czyli porozumienie organizacji pozarządowych realizujących wspólnie działania w ramach kierunków i obszarów określonych w SMD,
- **pomocniczości** – partnerstwo realizuje swoje działania samodzielnie, struktury odpowiedzialne za koordynowanie i monitorowanie stosowania Mapy mogą ingerować w jego działania dopiero wtedy, gdy pojawiają się trudności lub gdy wymaga tego zachowanie spójności i celów SMD,
- **otwartości** – rozumianej dwojako: (1) mapę stosować może każda organizacja pozarządowa bez względu na wielkość czy obszar działania, o ile będzie chciała oraz spełni niezbędne do tego warunki; (2) działania w ramach SMD realizują organizacje pozarządowe, ale powinny one być otwarte na współpracę z obywatelami, instytucjami publicznymi, uczelniami i przedsiębiorcami, chcącymi wspierać ich działania,
- **spójności** – działania realizowane przez organizacje w ramach SMD są uspojniane, po to, aby jak najskuteczniej i jak najefektywniej służyły realizacji wyzwań i celów Mapy,
- **jawności** – działania zmierzające do realizacji Mapy są jawne, a wypracowane materiały dostępne opinii publicznej,
- **dobra wspólne** – działania i decyzje podejmowane w ramach Mapy służą dobru wspólnemu, jakim jest Polska oparta na aktywności społecznej swoich obywateli, równowadze ich praw i obowiązków oraz solidarności społecznej,
- **wzajemnego zaufania** – proponowany sposób stosowania Mapy opiera się przede wszystkim na wspólnym uzgadnianiu, konsultowaniu i koordynowaniu działań, a to wymaga dużego poziomu wzajemnego zaufania wszystkich podmiotów zaangażowanych w ich realizację.

III Sektor

III Sektor dla Polski

SPOSÓB STOSOWANIA I AKTUALIZACJI STRATEGICZNEJ MAPY DROGOWEJ

Przyjęty sposób stosowania Mapy opiera się na następujących, kluczowych podmiotach:

PARTNERSTWA TEMATYCZNE

Działania w ramach Mapy realizowane są przez Partnerstwa Tematyczne:

- Partnerstwa Tematyczne są formą współpracy organizacji pozarządowych realizujących wspólnie i dobrowolnie działania w ramach Mapy. Partnerstwa mają charakter ogólnopolski i tematycznie obejmują jeden lub kilka – wybranych przez organizację tworzące Partnerstwo – kierunków działań określonych w Mapie. Wybrane kierunki działań mogą należeć do kilku różnych obszarów czy priorytetów. Istotne jest, aby Partnerstwo miało pomysł na ich spójną realizację oraz aby każdy z wybranych kierunków działań realizowany był w całości.
- Podstawą działania Partnerstwa Tematycznego jest pisemne porozumienie o współpracy, sygnowane przez każdą organizację uczestniczącą w Partnerstwie. Partnerstwo – w ramach ogólnych warunków określonych w SMD – przyjmuje własne zasady działania, w tym podejmowania decyzji, które zostają określone w regulaminie Partnerstwa.
- Działalność Partnerstwa opiera się na zasobach jego członków oraz – o ile to możliwe – na zasobach członków Koalicji Tematycznej, a także innych zewnętrznych zasobach pozyskanych przez Partnerstwo.
- Każde Partnerstwo powinno wyznaczyć koordynatora – organizację, która będzie odpowiedzialna za koordynowanie działań członków Partnerstwa oraz sprawozdawanie i informowanie o tych działaniach. Koordynator odpowiada także za komunikację Partnerstwa z innymi podmiotami zaangażowanymi w realizację Mapy. Zgodnie z regulaminem każde Partnerstwo może powołać dodatkowo inne wewnętrzne struktury organizacyjne.
- Do Partnerstwa Tematycznego może przystąpić każda organizacja pozarządowa, która spełnia następujące warunki:
  - Akceptuje Strategiczną Mapę Drogową, w tym zasady i sposób jej stosowania,
  - Akceptuje opracowany i przyjęty przez Partnerstwo regulamin,
  - Ma propozycje działań, które mieszczą się w zakresie tematycznym Partnerstwa i przyczyniają się do realizacji celów Mapy,
  - Jej członkostwo uzyskało akceptację Partnerstwa.
- Partnerstwa Tematyczne w celu zachowania sprawności działania mogą tworzyć zespoły robocze, struktury o charakterze regionalnym i/lub lokalnym, członkami Partnerstw mogą być również sieci/federacje organizacji pozarządowych, które będą włączać w ten sposób w działania Partnerstwa organizacje działające lokalnie.
- Partnerstwa Tematyczne mają charakter wolontarystyczny i bezterminowy, chyba że ich członkowie zdecydują inaczej.
- Partnerstwa tworzone są na dwa sposoby. Pierwszy ma zastosowanie bezpośrednio po przyjęciu Strategicznej Mapy Drogowej i polega na organizowaniu Partnerstw przez inicjatorów – osoby zaakceptowane przez Stałą Konferencję do spraw Strategicznej Mapy Drogowej (więcej o Konferencji w dalszej części). Rolą inicjatora będzie doprowadzenie do utworzenia Partnerstwa Tematycznego, jeden inicjator odpowiada za jedno Partnerstwo. Inicjator zaprasza organizacje pozarządowe mające potencjał i doświadczenia w zakresie tematycznym Partnerstwa i doprowadza do powołania Grupy Założycielskiej Partnerstwa, składającej się z minimum trzech organizacji. Grupa Założycielska wypracowuje wspólnie:
  - Porozumienie o współpracy w ramach Partnerstwa,
  - Regulamin Partnerstwa,
  - „Strategię kierunku działań”, czyli co najmniej trzyletnią strategię realizacji wspólnych działań w ramach wybranego przez Partnerstwo kierunku (kierunków) SMD.
- Grupa Założycielska dokonuje także wyboru ze swojego grona koordynatora partnerstwa, zgodnie z przyjętym regulaminem. Wszystkie wymienionej wyżej dokumenty powinny mieć formę pisemną i akceptację członków Grupy Założycielskiej.
- Inicjator Partnerstwa pracuje społecznie, otrzymując wsparcie informacyjne i organizacyjne ze strony Punktu Koordynacji Strategicznej Mapy Drogowej (więcej o Punkcie poniżej). Na zrealizowanie swoich zadań inicjator ma czas do końca marca 2016 roku.
- Drugi sposób tworzenia Partnerstwa to samodzielne stworzenie Grupy Założycielskiej (bez pomocy inicjatora) przez organizacje pozarządowe. Dalsze postępowanie jest identyczne jak w pierwszym sposobie.
  - **„Strategia kierunku działań”** powinna określać co najmniej: cele strategiczne działań Partnerstwa Tematycznego, planowane działania oraz ich spodziewane rezultaty.

- **Regulamin Partnerstwa** powinien zawierać co najmniej:
  - Cele działania Partnerstwa,
  - Krótki opis przedstawiający sposób rozumienia zakresu tematycznego Partnerstwa,
  - Sposób przyjmowania i odwoływania członków Partnerstwa,
  - Sposób powoływania i odwoływania organów wewnętrznych Partnerstwa, w tym koordynatora, oraz ich kompetencje,
  - Możliwość i zasady podziału i łączenia Partnerstw,
  - Sposób podejmowania decyzji przez Partnerstwo,
  - Zasady i formy komunikacji wewnątrz Partnerstwa,
  - Zasady i formy współpracy z innymi Partnerstwami,
  - Sposób tworzenia i zakres działania Koalicji na rzecz Partnerstwa.
- Grupa Założycielska przyjęte i zaakceptowane przez siebie:
  - Porozumienie o współpracy członków Partnerstwa,
  - Regulamin działania Partnerstwa,
  - Listę członków Partnerstwa, wraz ze wskazaniem koordynatora Partnerstwa,
  - „Strategię kierunku działań”,
 przedkłada Stałej Konferencji ds. Strategicznej Mapy Drogowej lub – w okresach pomiędzy spotkaniami Stałej Konferencji – Krajowemu Panelowi Ekspertów. O ile nie zachodzi konflikt z działaniami innych Partnerstw lub inne przeszkody, Stała Konferencja lub Krajowy Panel Ekspertów przyjmują złożone dokumenty, a Punkt Koordynacji na tej podstawie oznacza Partnerstwo Tematyczne na Strategicznej Mapie Drogowej. Od tego momentu uzyskuje ono oficjalny status i może otrzymać odpowiednie zaświadczenie, które ten status potwierdzi.
- W przypadku wątpliwości związanych z oznaczeniem Partnerstwa ostateczne rozstrzygnięcia podejmowane są corocznie na Stałej Konferencji ds. Strategicznej Mapy Drogowej.
- Co roku każde Partnerstwo Tematyczne przesyła Krajowemu Panelowi Ekspertów sprawozdanie z realizacji swojej strategii i prezentuje je raz do roku – na spotkaniach związanych z Ogólnopolskimi Forami Inicjatyw Pozarządowych, informując, czy zadeklarowane inicjatywy, działania zostały zrealizowane i z jakim skutkiem oraz na jakim etapie jest realizowana strategia. Za przesłanie sprawozdania i jego prezentację odpowiada koordynator Partnerstwa.
- **Sprawozdanie** powinno uwzględniać co najmniej informacje dotyczące działań i inicjatyw zrealizowanych przez Partnerstwo w okresie sprawozdawczym, ich rezultatów, zmian w strategii Partnerstwa oraz aktualnego składu Partnerstwa i Koalicji Tematycznej (jeżeli została utworzona).

- Każde Partnerstwo może utworzyć **Koalicję Tematyczną**, która będzie wspierać działania realizowane przez Partnerstwo. Koalicja może składać się z organizacji pozarządowych, ale także podmiotów publicznych oraz gospodarczych, mediów, uczelni czy też grup nieformalnych, które będą wspierać finansowo, rzeczowo lub w innej formie działania Partnerstwa. Szczegóły organizacji i działania koalicji określa indywidualnie każde Partnerstwo. Udział w pracach koalicji ma charakter społeczny.
- Partnerstwa Tematyczne mogą być również tworzone na późniejszych etapach stosowania Mapy, pod warunkiem, że dotyczą głównych kierunków działań, które wcześniej nie były realizowane.
- Partnerstwa Tematyczne mogą:
  - informować o tym, że realizują działania w ramach Strategicznej Mapy Drogowej „III sektor dla Polski”,
  - używać w swoich działaniach logotypu Strategicznej Mapy Drogowej,
  - wskazywać przedstawicieli do Krajowego Panelu Ekspertów i Stałej Konferencji,
  - otrzymywać informacyjne, organizacyjne, a także w miarę posiadanych możliwości, innego rodzaju wsparcie ze strony Punktu Koordynacji,
  - otrzymywać wsparcie doradcze ze strony Krajowego Panelu Ekspertów,

- być uwzględniane w materiałach informacyjnych dotyczących Mapy,
- być zapraszane na spotkania i inne wydarzenia związane ze Stosowaniem Mapy.
- Partnerstwa Tematyczne mogą dzielić się i łączyć z innymi Partnerstwami na zasadach przewidzianych w regulaminach.
- Partnerstwa Tematyczne powinny współpracować ze sobą.
- Partnerstwa mogą również współpracować z podmiotami zagranicznymi, które mogą być także członkami Koalicji wspierających działalność Partnerstw.
- Pozostałe kwestie dotyczące działania Partnerstw Tematycznych określone są w ich regulaminach i powinny uwzględniać wskazówki dotyczące tworzenia i działania Partnerstw Tematycznych zawarte w Strategicznej Mapie Drogowej.

STAŁA KONFERENCJA ds. Strategicznej Mapy Drogowej

Ogólna ocena stosowania Strategicznej Mapy Drogowej i jej aktualizacja należy do Stałej Konferencji ds. Strategicznej Mapy Drogowej:

- Stała Konferencja ma formułę corocznych spotkań, w których uczestniczą przedstawiciele wszystkich Partnerstw Tematycznych (po dwie osoby z każdego partnerstwa) oraz przedstawiciele organizacji niewchodzących w skład żadnego Partnerstwa, ale stosujących Mapę i informujących o swoich działaniach w tym zakresie (po jednej osobie z każdej organizacji).
- Stała Konferencja:
  - przyjmuje zgłoszenia od Grup Założycielskich tworzących Partnerstwa Tematyczne,
  - co roku – na spotkaniach związanych z Ogólnopolskimi Forami Inicjatyw Pozarządowych – dokonuje oceny stosowania Mapy i na tej podstawie formułuje zalecenia dotyczące stosowania Mapy dla Partnerstw Tematycznych, Krajowego Panelu Ekspertów i Punktu Koordynacji,
  - co trzy lata – w ramach Ogólnopolskich Forów Inicjatyw Pozarządowych – ocenia efekty stosowania Mapy i na tej podstawie podejmuje decyzje dotyczące zmian w treści Mapy, zarówno w zakresie celów, priorytetów, obszarów i kierunków działań, jak i w zakresie zasad i sposobów stosowania Mapy,
  - wybiera co trzy lata Krajowy Panel Ekspertów,
  - podejmuje inne, kluczowe decyzje dotyczące Mapy.

- Stała Konferencja obraduje w trakcie spotkań, które odbywają się co roku, w terminie wskazanym przez Krajowy Panel Ekspertów. Udział w pracach Stałej Konferencji ma charakter społeczny i dobrowolny. Decyzje są podejmowane przez Stałą Konferencję na zasadzie konsensusu lub w wyjątkowych wypadkach w głosowaniach zwykłą większością głosów.
- Ocena efektów stosowania Mapy dokonywana jest przez Stałą Konferencję co trzy lata, w ramach Ogólnopolskiego Forum Inicjatyw Pozarządowych.
- Pierwsze spotkanie Stałej Konferencji odbędzie się w październiku 2015 roku i będzie otwarte dla wszystkich organizacji pozarządowych chcących zaangażować się w stosowanie Mapy.

KRAJOWY PANEL EKSPERTÓW

Wsparciem działań Partnerstw Tematycznych, monitorowaniem postępów stosowania Mapy oraz czuwaniem nad spójnością działań zajmuje się Krajowy Panel Ekspertów Strategicznej Mapy Drogowej.

- Krajowy Panel Ekspertów składa się z ekspertów, rekomendowanych przez Partnerstwa Tematyczne (każde Partnerstwo może rekomendować maksymalnie dwóch ekspertów), a wybieranych przez Stałą Konferencję ds. Strategicznej Mapy Drogowej. Stała Konferencja stara się tak dobrać skład Krajowego Panelu Ekspertów, aby osoby wybrane miały wysokie kompetencje oraz w miarę możliwości związane były z każdym z szesnastu województw. Pierwszy Panel działa w okresie od października 2015 roku do września 2016 roku, kolejne kadencje trwają trzy lata. Krajowy Panel Ekspertów składa się z 25 osób. Skład pierwszego Panelu wybierany jest podczas Konferencji w październiku 2015 roku z osób rekomendowanych przez dotychczasowe Krajowy i Regionalne Panele Ekspertów.
- Rolą Krajowego Panelu Ekspertów jest:
  - przyjmowanie – w okresach pomiędzy obradami Stałej Konferencji – zgłoszeń od Grup Założycielskich tworzących Partnerstwa Tematyczne,
  - przyjmowanie sprawozdań składanych przez Partnerstwa Tematyczne,
  - podejmowanie rozstrzygnięć dotyczących bieżących kwestii związanych ze stosowaniem Mapy,
  - doradztwo dla Partnerstw Tematycznych w zakresie merytorycznej strony realizowanych przez nie działań,
  - przygotowywanie zbiorczych raportów i informacji doty-

czących stosowania Mapy na potrzeby Stałej Konferencji,

- zwoływanie spotkań Stałej Konferencji,
- komunikowanie się z otoczeniem w kwestiach związanych ze stosowaniem Mapy,
- podejmowanie decyzji w zakresie odbierania Partnerstwom Tematycznym możliwości prowadzenia działań w ramach SMD. Decyzja taka podejmowana jest po konsultacji z Partnerstwem Tematycznym, w sytuacji gdy:
  - z regulaminu Partnerstwa, planu działań lub sprawozdania z jego realizacji wynika, że Partnerstwo działa lub może działać niezgodnie z SMD,
  - Partnerstwo swoimi działaniami narusza istotne ustalenia SDM.

W sytuacji, w której Krajowy Panel Ekspertów podejmie taką decyzję, Partnerstwo może funkcjonować, ale traci możliwość prowadzenia działań w ramach SDM. Od decyzji Panelu Partnerstwo przysługuje odwołanie do Stałej Konferencji, która podejmuje w tym zakresie ostateczną decyzję.

- Krajowy Panel Ekspertów co roku dokonuje wyboru przewodniczącego i dwóch jego zastępców, których rolą jest organizowanie prac Panelu i jego reprezentowanie na zewnątrz. Decyzje Panel podejmuje większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków.
- Panel działa zgodnie z wypracowanym przez siebie regulaminem, który może przewidywać także inne niż wskazane powyżej organy wewnętrzne i funkcje.
- Praca w Krajowym Panelu Ekspertów ma charakter społeczny. Obsługę prac Panelu zapewnia Punkt Koordynacji utworzony przez OFOP i SPLLOT, czyli organizacje odpowiedzialne za koordynację procesu wdrożenia Mapy.
- Panel może tworzyć dodatkowe ciała wspierające jego działalność, w tym także koalicję podmiotów wspierających stosowanie Mapy w wymiarze ogólnopolskim.
- Krajowy Panel Ekspertów może utworzyć specjalny fundusz na realizację Mapy.

PUNKT KOORDYNACJI

Koordynacją wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi realizatorami Mapy zajmie się Punkt Koordynacji Strategicznej Mapy Drogowej.

- Punkt Koordynacji zostanie utworzony w październiku 2015 roku wspólnie przez OFOP i SPLLOT. Jego zadaniem będzie:

- koordynacja wymiany informacji dotyczących stosowania Mapy,
- wsparcie informacyjne i organizacyjne działań inicjatorów tworzenia Partnerstw Tematycznych,
- wsparcie informacyjne i organizacyjne działań Partnerstw Tematycznych,
- obsługa prac Krajowego Panelu Ekspertów oraz Stałej Konferencji ds. stosowania Mapy,
- informowanie o postępach w stosowaniu Mapy i jej promowanie,
- inne działania wspierające stosowanie Mapy.
- Podstawą koordynacji wymiany informacji dotyczących stosowania Mapy oraz komunikowania o postępach w jej stosowaniu będzie portal internetowy obsługiwany przez Punkt Koordynacji. Działalność Punktu zapewniają OFOP i SPLLOT.
- Punkt koordynacji utrzymuje również kontakty i wymienia informacje z wszystkim kluczowymi, krajowymi i zagranicznymi, podmiotami zaangażowanymi w stosowanie Mapy.

INNE PODMIOTY ZAANGAŻOWANE W STOSOWANIE MAPY

- **Regionalne Panele Ekspertów**, które uczestniczyły w przygotowaniu Strategicznej Mapy Drogowej, na etapie jej stosowania mogą podjąć się roli „**ambasadorów SDM**” w swoich regionach. Rola ta polegać będzie na promowaniu Mapy, monitorowaniu i informowaniu o postępach w jej stosowaniu w regionie, a także na budowaniu regionalnego, instytucjonalnego i obywatelskiego, zaplecza dla realizacji działań w ramach SDM. Regionalne Panele będą w tym zakresie współpracować z Krajowym Panelem Ekspertów. Decyzje o podjęciu się tej roli podejmują samodzielnie Regionalne Panele Ekspertów.
- W regionach, w których Panele Ekspertów nie podejmą się funkcji „ambasadorów SDM”, Krajowy Panel Ekspertów będzie poszukiwał innych partnerów do jej pełnienia, np. wojewódzkich rad działalności pożytku publicznego lub organizacji federacyjnych.
- Jedną z form promowania Mapy w regionach i informowania o postępach w jej realizacji będą regionalne Fora Inicjatyw Porządkowych.
- Niezależnie od tego Krajowy Panel Ekspertów będzie się starał współpracować w zakresie stosowania Mapy z ciałami dialogu obywatelskiego (w tym np. **Radą Działalności Pożytku Publicznego** przy Ministrze Pracy i Polityki Społecznej i z **wojewódzkimi radami działalności pożytku publicznego**).

INNY SPOSÓB STOSOWANIA STRATEGICZNEJ MAPY DROGOWEJ

Organizacje pozarządowe, które nie mają odpowiednich zasobów czy też z innych względów nie chcą bądź nie mogą aktywnie uczestniczyć w działaniach Partnerstw Tematycznych lub też wspierać ich w ramach Koalicji, także mogą realizować cele Strategicznej Mapy Drogowej.

Jeżeli działania organizacji:

- mieszczą się w kierunkach określonych w Mapie,
- przyczyniają się do osiągania celów strategicznych,
- nie służą osiągnięciu zysku,
- oparte są na zasadach opisanych w Mapie,

to ta organizacja także realizuje Strategiczną Mapę Drogową. Może w takim przypadku poinformować o tym innych za pośrednictwem portalu informacyjnego prowadzonego przez Punkt Koordynacji, może także korzystać z zasobów informacyjnych portalu prowadzonego przez Punkt Koordynacji. Organizacje, które będą informować o swoich działaniach w zakresie stosowania Mapy, będą mogły uczestniczyć w Stałej Konferencji.

RAMOWY HARMONOGRAM STOSOWANIA I AKTUALIZACJI STRATEGICZNEJ MAPY DROGOWEJ (SMD) DO 2020 ROKU

GŁÓWNE DZIAŁANIA	CZAS	ODPOWIEDZIALNOŚĆ
Przedstawienie propozycji inicjatorów tworzenia Partnerstw Tematycznych	Do końca września 2015 roku	Dotychczasowe Krajowy i Regionalne Panele Ekspertów we współpracy z OFOP i SPLOT
Utworzenie Punktu Koordynacji stosowania Mapy	Do końca września 2015 roku	OFOP i SPLOT
Akceptacja Strategicznej Mapy Drogowej, akceptacja inicjatorów Partnerstw Tematycznych oraz wybór nowego Krajowego Panelu Ekspertów	Do połowy października 2015 roku	Stała Konferencja ds. Strategicznej Mapy Drogowej
Utworzenie przez inicjatorów pierwszych Partnerstw Tematycznych	Do końca marca 2016 roku	Inicjatorzy tworzenia Partnerstw przy wsparciu Punktu Koordynacji stosowania Mapy
Przekazanie przez Partnerstwa pierwszych sprawozdań z realizacji swoich strategii	Do końca sierpnia 2017 roku	Partnerstwa Tematyczne
Pierwsza ocena stosowania Mapy	Do końca września 2017 roku	Stała Konferencja ds. Strategicznej Mapy Drogowej
Przekazanie kolejnych, rocznych sprawozdań z realizacji strategii przez Partnerstwa Tematyczne	Do końca sierpnia każdego kolejnego roku	Partnerstwa Tematyczne
Kolejne, roczne oceny stosowania Mapy	Do końca września każdego kolejnego roku	Stała Konferencja
Ocena efektów stosowania Mapy i jej aktualizacja	Do końca września 2020 roku	Stała Konferencja

IV. Załączniki

Skład Paneli Ekspertów

Regionalne Panele Ekspertów

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

Łukasz Żuchowski, Szczepan Bogucki, Barbara Zamożniewicz, Halina Siemaszko, Emilia Celary, Karol Kaleta, Dariusz Grunt, Łukasz Chlebny, Katarzyna Kossek, Anna Łubek, Aneta Nasternak-Kmieć, Anna Frańczuk

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

Anna Guźda, Zenon Matuszko, Dorota Goetz, Mirosława Hamera, Anna Komsta, Robert Obaz, Krystyna Pisarska, Joanna Rudel-Tarnawa, Jolanta Sałek, Magdalena Sawicka, Marcin Skocz, Grzegorz Tymoszyk, Jolanta Zarzeka, Teresa Ziegler

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Stanisław Baska, Kinga Bielec, Daniel Brózda, Aleksandra Chodasz, Iwona Dybus-Grosicka, Jerzy Koziarz, Janina Mroczynska, Barbara Pawlak, Agnieszka Pieniążek, Bernadeta Szczypka, Bogusław Szweda, Elżbieta Świętek, Dorota Zielińska

WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

Dariusz Kraszewski, Karolina Cyran-Juraszek, Agnieszka Deja, Alina Gałązka, Michał Helwak, Witold Klaus, Ewa Kolankiewicz, Magdalena Krajewska, Joanna Mielczarek, Marcin Mitzner, Andrzej Pietrucha, Andrzej Rybus-Tolłoczko, Katarzyna Sekutowicz, Piotr Stronkowski, Kamil Śliwowski, Zbyszek Wejzman, Agnieszka Żychalak, Agata Jałosińska, Marta Henzler

WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE

Dorota Bazuń, Edyta Czeczko, Kamil Czerwiński, Karolina Dreszer-Smalec, Daniel Fąferko, Maciej Kaleta, Wojciech Kuryłło, Marta Nadrzycka-Soczek, Przemysław Maksymów, Janusz Marciniak, Bogumiła Michalska, Stanisław Michalski, Iwona Szablewska, Adam Szulczewski, Magdalena Tokarska, Katarzyna Twardowska, Dorota Zubko

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE

Stanisław Banaś, Andrzej Bukowski, Ewa Chromniak, Maria Jędrzyk, Dorota Kobylec, Krzysztof Kwatera, Jacek Mech, Anna Pasieka, Małgorzata Pyka, Agnieszka Sroka, Magdalena Szczudło, Agnieszka Szostak, Grażyna Wiatr, Aleksandra Włodarczyk, Paweł Wójtowicz, Anna Stysko, Przemek Dziewitek

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE

Marek Borzyszkowski, Łukasz Broniszewski, Ewa Głodowska-Morawska, Jan Maria Grabowski, Karol Gutsze, Marta Karwacka, Mateusz Kucz, Ewa Kwiesielewicz-Szyska, Krzysztof Ślebioda, Mirosława Tomasik, Marcin Tylman, Marek Borzyszkowski, Łukasz Broniszewski, Hanna Brzuszcak, Jolanta Gawryłkiewicz, Ewa Głodowska-Morawska, Małgorzata Mierzejewska, Marcin Płocharczyk, Krzysztof Woliński, Beata Wróblewska

WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE

Ewa Gałka, Liliana Helwich, Joanna Kalińska, Maria Nowicka, Joanna Skorupska-Górska, Hanna Hendrysiak, Irena Wojciechowska, Patrycja Wosińska, Justyna Schaefer-Kurkowiak, Katarzyna Sulejewska, Justyna Kalina Ochędzan, Katarzyna Jórğa, Zuzanna Janaszek-Maciaszek, Iwona Janicka

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

Paweł Abucki, Arkadiusz Skowron, Krzysztof Hołyński, Kazimierz Słobodzian, Anna Kruczek, Piotr Masłowski, Michał Potopłak, Ryszard Skrzypiec, Anna Cebula

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

Jarosław Duszak, Jadwiga Fatyga, Joanna Kucharska, Maria Pobóg-Lenartowicz, Izabela Podobińska, Daniel Podoliński, Sławomir Śliwa, Tomasz Kandziora, Monika Witkowska-Kubas, Alicja Gawinek, Bartek Rafał, Marek Mendel, Tomasz Nawara, Piotr Bobak, Jan Całka, Krzysztof Początek, Mieczysław Wojtaszek, Barbara Kamińska, Grzegorz Kuśmierczyk, Tomasz Paluch

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Katarzyna Barcikowska, Wojciech Dec, Edyta Długosz Mazur, Krzysztof Jakubowski, Ewa Noga, Natalia Gmurkowska, Ewelina Jocek, Maciej Lubaś, Iwona Włodarczyk

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Bożena Bednarek, Ewa Jasińska, Katarzyna Kamecka-Lach, Patrycja Krajewska, Krzysztof Leończuk, Karolina Poczykowska, Joanna Salwa-Anucińska, Anna Skorko, Eliza Szadkowska, Katarzyna Sztop-Rutkowska, Małgorzata Borowska, Katarzyna Łotowska, Agnieszka Olender

WOJEWÓDZTWO ZACHODNIOPOMORSKIE

Wojciech Spychała, Tomasz Sobolewski, Maria Górska, Marcin Kowalski, Antoni Sobolewski, Bożena Zarecka, Łukasz Cieśliński, Monika Widocka

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

Andrzej Jurkian, Krzysztof Marusiński, Piotr Kubarewicz, Urszula Podurgiel, Marek Skaskiewicz, Anna Śledzińska, Piotr Pniewski, Kornelia Kurowska, Joanna Glezman, Beata Peplińska-Strehlau, Joanna Gawryszewska, Marek Borowski, Bartłomiej Głuszak, Maciej Bielawski, Krystyna Sałak, Monika Hausman-Pniewska, Agnieszka Zabłocka

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE

Katarzyna Książczak, Bogusława Lipczyńska, Marian Miśkiewicz, Janina Miziołek, Paweł Piech, Rafał Piekarski, Elżbieta Płaszczyk, Jolanta Podwysocka, Anna Rabiega, Michał Sobczyk, Andrzej Walczak, Łukasz Waszak, Ewa Wierzbowska, Patrycja Wojtaszczyk, Bożena Ziemniewicz, Włodzimierz Żółkowski, Katarzyna Dęga, Jacek Jędrzejczak, Małgorzata Kowalska-Sikora, Piotr Kowalski, Monika Krajewska, Jolanta Woźnicka, Maria Nowakowska

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

Milena Bronk, Paweł Buczyński, Zdzisława Hołubowska, Paulina Kremer, Marta Makuch, Małgorzata Niemkiewicz, Marek Olechnowicz, Mirosław Plakwicz, Agnieszka Pluskota, Tadeusz Podymiak, Justyna Rogińska, Piotr Stec, Michał Szulta, Krzysztof Urban, Jerzy Boczoń, Mariusz Kowalik

Krajowy Panel Ekspertów

Magdalena Dudkiewicz, Piotr Frączak, Katarzyna Sadło, Kuba Wygnański, Katarzyna Batko-Tołuć, Bartosz Mioduszewski, Dariusz Pietrowski, Tomasz Schimanek, Paweł Jordan, Karolina Cyran-Juraszek, Ryszard Skrzypiec, Jerzy Boczoń, Krzysztof Kwaterna, Weronika Czyżewska, Miłosz Ukleja, Zbigniew Wejcman, Mateusz Kucz, Agnieszka Olender, Zenon Matuszko, Magdalena Tokarska, Ewa Chromniak, Michał Potopłak, Łukasz Cieśliński, Kamila Michalik, Dorota Piechowicz-Witoń, Aneta Nasternak-Kmiec, Maria Nowakowska, Piotr Marzęda, Ewa Gałka, Katarzyna Sekutowicz

Samooocena - test

Autotest

Możecie sami sprawdzić, czy Wasza organizacja stosuje Strategiczną Mapę Drogową.

Spróbujcie odpowiedzieć na poniższe pytania, zgodnie z Waszą najlepszą wiedzą. Jeżeli odpowiecie TAK na co najmniej jedno z nich, to znaczy, że swoje działania możecie odnaleźć na Mapie Drogowej. Zgłoście to i opiszcie swoje działania, wówczas inni będą mogli się o nich dowiedzieć, a Wy będziecie informowani o pracach Stałej Konferencji ds. Strategicznej Mapy Drogowej. Wykorzystajcie formularz dostępny na stronie www.mapa3sektora.org. Wypełnienie pustej rubryki oznacza odpowiedź TAK w poprzednim pytaniu.

UWAGA I W roku 2015 nie można odpowiedzieć na pierwsze dwa pytania, bo nie powstały jeszcze Partnerstwa Tematyczne.

UWAGA II To nie wniosek o dotację – tu nie chodzi o pokazanie się z jak najlepszej strony, ale o informację, co rzeczywiście udało się Wam zrobić w ostatnim roku. Wystarczy zrobić jedną małą, a ważną rzecz w swojej gminie, by być już zwycięzcą tego testu.

UWAGA III To nie statut – nie trzeba – na wszelki wypadek – deklarować, że robicie wszystko. Organizacje, które działają w zbyt wielu priorytetach, mogą zostać uznane za takie, które nie mają prawdziwej misji.

Organizacja .....

1. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja brała udział w Partnerstwie Tematycznym? Jeśli tak, to w jakim?		
Nazwa Partnerstwa (Partnerstw)	Z jakich powodów dołączyliście do Partnerstwa?	Co Wasza organizacja zrobiła w tym Partnerstwie?
a.		
b.		
c.		
2. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja brała udział w Koalicji Tematycznej? Jeśli tak, to w jakiej?		
Nazwa Partnerstwa (Partnerstw), które wspiera Koalicja	Dlaczego organizacja przyłączyła się do Koalicji?	W jaki sposób organizacja uczestniczy w Koalicji?
a.		
b.		
c.		
3. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja zajmowała się przede wszystkim edukacją obywatelską? • Jeśli tak, napiszcie, na jakim terenie działacie i w czym się specjalizujecie, a kolejne pytania (4-8) potraktujcie jako pytania o to, co robicie poza swoją główną działalnością. • Jeśli nie, poniższe pytania potraktujcie jako pytania o to, co robicie w tym priorytecie.		
		<i>Przykładowa informacja: w powiecie X nasza organizacja prowadzi wieczorowy uniwersytet praw człowieka i obywatela. Zajęcia raz w miesiącu prowadzą specjaliści z różnych dziedzin – od ekologii przez prawa konsumenckie po prawa pacjenta.</i>
4. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz zmiany nastawienia społecznego do działalności obywatelskiej, promowania i doceniania społeczników i odbudowania tradycji społecznikowskich? Jeśli tak, to na jakim terenie, w jaki sposób i z jakim efektem?		
		<i>Przykładowa informacja: nasza organizacja 1) zrealizowała projekt, który edukował lokalną społeczność w powiecie X na temat znaczenia działań społecznych w naszej gminie. Dzięki naszym działaniom w poprzednim roku o 50% wzrosła kwota, która trafiła do lokalnych organizacji w ramach mechanizmu 1%; 2) przeprowadziła konkurs rysunkowy w Szkole Podstawowej im. Bolesława Prusa w miejscowości C w powiecie X na temat „Bolesław Prus jako społecznik”. Spłynęło 14 prac.</i>
5. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz swojego rozwoju jako organizacji otwartej (na nowe idee, nowe rozwiązania i nowych ludzi), miejsca kreowania aktywności obywatelskiej? Jeśli tak, to w jaki sposób i z jakim efektem?		
		<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja udostępniła swój lokal na miejsce spotkań mieszkańców gminy Y. W zeszłym roku w 25 spotkaniach uczestniczyło ok. 200 osób.</i>

6. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz rozwoju członkostwa i wolontariatu w Waszej organizacji? Jeśli tak, to w jaki sposób i z jakim efektem?	
	<i>Przykładowa informacja: Dzięki zorganizowaniu dni otwartych w naszym ośrodku członkostwo w naszej organizacji działającej w gminie Z wzrosło o 5 osób (15%), a w naszych pracach wzięło udział 18 nowych wolontariuszy.</i>
7. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania wspierające aktywność obywateli w sprawach publicznych i uczące ich praktycznych umiejętności w tym zakresie? Jeśli tak, to napiszcie, jakie to były działania i jakie przyniosły efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja zorganizowała manifestację w obronie lokalnego parku i dwie pikety przed urzędem miasta X. Urząd zdecydował się przeprowadzić w sprawie parku konsultacje społeczne.</i>
8. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz wprowadzenia rzetelnej edukacji obywatelskiej do systemu edukacji formalnej (szkolnej)? Jeśli tak, napiszcie, gdzie to było, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Wspólnie z nauczycielami przeprowadziliśmy w lokalnej szkole w miejscowości U w ramach wychowania obywatelskiego trzy zajęcia dotyczące praw uchodźców.</i>
9. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz uzupełniania oferty systemu oświaty w zakresie edukacji obywatelskiej oraz tworzenia i wdrażania alternatywnych (wobec formalnych) programów edukacji obywatelskiej? Jeżeli tak, napiszcie, gdzie to było, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja z gminy Y prowadzi zajęcia dla młodzieży szkolnej dotyczące zasad bezpieczeństwa drogowego. Zajęcia odbywają się w naszej siedzibie raz w tygodniu po lekcjach.</i>
10. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja w swojej działalności zajmowała się przede wszystkim świadczeniem usług?	
• Jeśli tak, napiszcie, na jakim terenie działacie i w czym się specjalizujecie, a kolejne pytania (10-15) potraktujcie jako pytania o to, co robicie poza swoją główną działalnością. • Jeśli nie, poniższe pytania potraktujcie jako pytania o to, co robicie w tym priorytecie.	
	<i>Przykładowa informacja: Prowadzimy systematycznie niepubliczny ZOZ dla dzieci z autyzmem z terenu województwa X.</i>
11. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja w miarę systematycznie dostarczała usługi odpowiadające na rzeczywiste potrzeby? Jeżeli tak, to jakie to były działania i jakie były ich efekty? Jak zbieracie informacje na ten temat?	
	<i>Przykładowa informacja: Prowadzimy doradztwo psychologiczne dla rodzin dorosłych osób z autyzmem w mieście Z. Informacje o skali zapotrzebowania w tym zakresie uzyskujemy dzięki współpracy ze służbami publicznymi.</i>

12. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podwyższyła jakość usług publicznych? Jeżeli tak, napiszcie, gdzie działacie, jakie to były działania i jakie były ich efekty. Jak to oceniliście?	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja prowadzi wakacje letnie dla dzieci z rodzin z trudnościami z miasta X i w zeszłym roku przeszkoliliśmy kadrę kolonijną z pracy z dziećmi metodą dramy. Metoda ta – wg oceny naszych ewaluatorów – okazała się dobrym uzupełnieniem dotychczasowej terapii.</i>
13. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja prowadziła usługi w obszarach, które przez państwo i rynek nie są uznawane za warte interwencji (trudne, niszowe, nierentowne)? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Prowadzimy działania na rzecz dzieci z gminy Y szczególnie uzdolnionych matematycznie. Na naszym terenie nie ma żadnych innych działań tego typu. Zajmujemy się 10 uczniami.</i>
14. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja testowała lub wdrażała innowacyjne (nowatorskie) rozwiązania problemów społecznych? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja w gminie N wprowadziła system wymiany usług (bank czasu) jako formę wspomagania rodzin w potrzebie. Z tej formy samopomocy korzysta pięć rodzin.</i>
15. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz upodmiotowienia osób i grup, dla których działa? Jeżeli tak, napiszcie, gdzie działacie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: W naszej organizacji działającej w dzielnicy K miasta N osoby, którym pomagamy, uczestniczą w corocznych zebraniach planujących. Bierze w nich udział ok. 40 procent naszych beneficjentów.</i>
16. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem? Jeżeli tak, napiszcie, gdzie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: W naszej organizacji działającej na obszarze gminy Ł pracowaliśmy z pięcioma rodzinami, w których dzieci miały istotne problemy w szkole. Dzięki wsparciu naszych edukatorów ich wyniki i zachowanie znacznie się poprawiły.</i>
17. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja zajmowała się przede wszystkim rzecznictwem?	
• Jeśli tak, napiszcie, na jakim terenie działacie i w czym się specjalizujecie, a kolejne pytania (17-22) potraktujcie jako pytania o to, co robicie poza swoją główną działalnością. • Jeśli nie, poniższe pytania potraktujcie jako pytania o to, co robicie w tym priorytecie.	

18. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz szerszego uczestnictwa obywateli w stanowieniu prawa oraz tworzeniu polityk publicznych? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja konsultuje ze swoimi członkami propozycje uchwał rady gminy V. Wyniki tych konsultacji (w ubiegłym roku było ich pięć) przedstawiamy na sesjach rady.</i>
19. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz umożliwiania udziału obywateli w debacie publicznej, w tym poprzez tworzenie przestrzeni do dyskusji i ułatwianie dostępu do mediów publicznych i obywatelskich, sprzyjanie debacie publicznej oraz dbanie o jej wysoką jakość? Jeżeli tak, napiszcie, gdzie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja prowadzi w mieście V gazetę lokalną, która jest forum dyskusji dla mieszkańców. Nakład to 300 egz.</i>
20. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz zapewnienia obywatelom możliwości kontroli instytucji wpływających na ich życie? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	<i>Przykładowa informacja: Organizacja przeprowadziła u siebie w gminie N warsztaty dla mieszkańców z praktyki dostępu do informacji publicznej. W warsztatach wzięło udział 13 osób.</i>
21. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz systematycznej kontroli działalności instytucji życia społecznego? Jeżeli tak, napiszcie, jakie instytucje monitorowaliście, w jaki sposób i jakie były efekty Waszych działań.	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja w przeciagu trzech miesięcy badała poziom hałasu przedsiębiorstwa X w gminie Y. Stwierdzono brak przekraczania norm.</i>
22. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania w imieniu obywateli w kształtowaniu sfery politycznej i gospodarczej państwa? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja 1) w imieniu mieszkańców osiedla X gminy C wystosowała list protestacyjny w sprawie budowy obwodnicy, 2) podpisała również petycję organizacji pozarządowych w sprawie nowelizacji ustawy Prawo o stowarzyszeniach.</i>
23. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz reprezentowania interesów defaworyzowanych grup społecznych, na rzecz których działa? Jeżeli tak, napiszcie, w czym imieniu, jakie interesy reprezentowała i jakie były efekty tych działań?	<i>Przykładowa informacja: W imieniu osób z niepełnosprawnością w województwie X prowadzimy działania na rzecz przebudowy podjazdu do Urzędu Marszałkowskiego. Na razie nasze działania nie przyniosły rezultatu.</i>

24. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja zajmowała się przede wszystkim działaniami na rzecz samorządności lokalnej i rozwoju lokalnego? • Jeśli tak, napiszcie, na jakim terenie działacie i w czym się specjalizujecie, a kolejne pytania (24-29) potraktujcie jako pytania o to, co robicie poza swoją główną działalnością. • Jeśli nie, poniższe pytania potraktujcie jako pytania o to, co robicie w tym priorytecie.	
	<i>Przykładowa informacja: Organizacja prowadzi inkubator przedsiębiorczości w mieście N. Z usług naszego inkubatora korzystało 10 startupów.</i>
25. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz budowania lokalnej tożsamości i wzmacniania postaw pro-obywatelskich oraz odpowiedzialności za dobro wspólne? Jeżeli tak, napiszcie jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Organizacja wydała kolejny numer rocznika „Z tradycji miasta W”, w 300 egzemplarzach.</i>
26. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz angażowania społeczności lokalnej w rozwiązywanie problemów? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja zorganizowała zbiórkę publiczną w naszej gminie X na rzecz ofiar trzęsienia ziemi w Katmandu. W zbiórkę zaangażowanych było 15 osób i zebraliśmy 3256 zł.</i>
27. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz wspierania aktywności w społeczności lokalnej, w tym inicjatyw obywatelskich, nieformalnych ruchów, nowych organizacji pozarządowych? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja zbadała w gminie X zainteresowanie budżetem partycypacyjnym i wystąpiła z petycją o wprowadzenie tego rozwiązania.</i>
28. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz współpracy instytucjonalnej i tworzenia lokalnych partnerstw? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja podpisała umowę partnerską z gminami powiatu X w obszarze promowania turystyki lokalnej.</i>
29. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz monitorowania rozwoju zrównoważonego i udziału obywateli w planowaniu rozwoju? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja od pięciu lat opiekuje się terenem chronionym w naszej gminie Z – sprzątamy las, edukujemy mieszkańców i turystów o walorach i znaczeniu tego terenu i mieszkających tam zwierząt. W zeszłym roku wystawiliśmy trzy tablice informacyjne.</i>

30. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz systemowych rozwiązań wpływających na zrównoważony rozwój (alternatywne źródła energii, ekonomia społeczna itp.)? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja prowadzi rzecznictwo w kwestii systemowego rozwiązania problemu spalania śmieci w gminie Z. Poza kampanią informacyjną naciskamy na radnych, aby przyjęli odpowiednią uchwałę.</i>
31. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja zajmowała się przede wszystkim działaniem na rzecz innych organizacji? • Jeśli tak, napiszcie, na jakim terenie działacie i w czym się specjalizujecie, a kolejne pytania (31-39) potraktujcie jako pytania o to, co robicie poza swoją główną działalnością. • Jeśli nie, poniższe pytania potraktujcie jako pytania o to, co robicie w tym priorytecie.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja prowadzi Centrum Organizacji Pozarządowych w mieście M. Stale wspieramy w działaniach ok. 30 organizacji.</i>
32. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz współpracy wewnątrzsektorowej, tworzenia partnerstw i reprezentacji na różnych szczeblach życia społecznego? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja stanowi zaplecze (przedstawiciel naszej organizacji koordynuje pracę) dla grupy roboczej ds. niepełnosprawności Wojewódzkiej Rady Organizacji Pożytku w województwie X. W grupę zaangażowani są przedstawiciele dziewięciu organizacji.</i>
33. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz samokontroli, jawności i przejrzystości funkcjonowania organizacji? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja w województwie N po raz kolejny przeprowadziła program certyfikowania organizacji pozarządowych. Certyfikat w roku ubiegłym otrzymało 12 organizacji.</i>
34. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz dostosowania systemu wsparcia do potrzeb organizacji? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Działające przy naszej organizacji Centrum Organizacji Pozarządowych miasta Ł. po przeprowadzonej ewaluacji zaproponowało organizacjom nową usługę w postaci spółdzielni osób prawnych jako sposobu wspólnego prowadzenia działalności gospodarczej. Członkami takiej spółdzielni zostały już cztery organizacje.</i>

35. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja przyczyniła się do monitorowania systemu prawnego dotyczącego aktywności obywatelskiej oraz działania na rzecz jego uproszczenia i dostosowania do potrzeb obywateli? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja przyglądała się procesowi nowelizacji ustaw zmierzających do uproszczenia księgowości w NGO. W konsultacjach zgłosiliśmy pięć uwag, o czym poinformowaliśmy także inne organizacje.</i>
36. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz wypracowania rozwiązań sprzyjających niezależności i samowystarczalności organizacji? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja w ramach OWES-u przekonywała organizacje do podjęcia działalności odpłatnej pożytku publicznego. Po przeszkoleniu 25 organizacji dwie podjęły taką działalność.</i>
37. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz wzmacniania personelu organizacji oraz wzmacniania organizacji w roli przyjaznych pracodawców? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja podjęła wysiłki na rzecz powołania związku pracodawców NGO. W grupie inicjatywnej jest sześć organizacji.</i>
38. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz rozwoju współpracy z biznesem, w tym w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza federacja prowadziła wspólny projekt z lokalną izbą gospodarczą w mieście X na temat wypracowania zasad współpracy członków naszych organizacji. W tej chwili takie zasady konsultujemy z członkami.</i>
39. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania na rzecz rozwoju współpracy z administracją publiczną? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty?	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja prowadziła działania na rzecz zmiany ustawy o działalności pożytku publicznego w zakresie tworzenia i działania lokalnych Rad Pożytku. Mamy propozycję sześciu poprawek, które przesłaliśmy Radzie Działalności Pożytku Publicznego.</i>
40. Czy w ostatnim roku Wasza organizacja podejmowała działania służące pokazywaniu rzeczywistych efektów działalności społecznej? Jeżeli tak, napiszcie, jakie to były działania i jakie były ich efekty.	
	<i>Przykładowa informacja: Nasza organizacja uruchomiła portal do prezentowania dokonań organizacji pozarządowych z elementami mierzenia efektów tych działań. W tej chwili na portalu prezentuje się 30 różnych organizacji.</i>

Zasady tworzenia i działania Partnerstw Tematycznych

Preambuła

- Partnerstwo Tematyczne w ramach SMD to sposób współdziałania zainteresowanych organizacji współpracujących przy realizacji przyjętych przez siebie założeń i w oparciu o przyjęte przez siebie zasady. Ideą Partnerstw powinno być jak najmniej formalności, a jak najwięcej skutecznych i efektywnych działań.
- Partnerstwo to dobrowolne, samorządne i otwarte porozumienie trzech lub więcej organizacji, które deklarują konkretne aktywności na rzecz realizacji konkretnych „inicjatyw” i „działań” w ramach określonego w Strategicznej Mapie Drogowej „kierunku działań”.
- Aktywność Partnerstw, a także dokumenty takie, jak „regulaminy”, „strategie kierunków działań”, „plany działań”, opierają się na przyjętych w ramach SMD (1) celach i wartościach oraz (2) zasadach stosowania SMD.

I. Sposób powstawania partnerstw

- Zawiązuje się Grupa założycielska z inicjatywy konkretnych osób lub organizacji, które podejmują działania na rzecz jej powołania;
- W jej skład wchodzi wyłącznie przedstawiciele organizacji pozarządowych, które zajmują się danym tematem oraz deklarują gotowość do podjęcia aktywności w ramach Partnerstw.
- Grupa założycielska otwiera się zapraszając chętnych do współpracy.
- Grupa założycielska zgłasza swój akces na Stałej Konferencji

ds. Strategicznej Mapy Drogowej (SK SMD), przedstawiając swój regulamin, listę członków i „strategię kierunku działań”. Pomiedzy spotkaniami SK SMD można zgłosić akces do Krajowego Panelu Ekspertów (KPE).

- Punkt Koordynacyjny Strategicznej Mapy Drogowej PK SMD, zgodnie z ustaleniami SK SMD lub KPE – o ile nie zachodzi konflikt z działaniami innych Partnerstw lub inne przeszkody – oznacza Partnerstwo na SMD. Od tego momentu uzyskuje ono oficjalny status i może otrzymać od PK SMD odpowiednie zaświadczenie.
- W przypadku wątpliwości związanych z oznaczeniem Partnerstwa ostateczne rozstrzygnięcia podejmowane są corocznie na Stałej Konferencji ds. Strategicznej Mapy Drogowej (SK SMD).

II. Sposób działania Partnerstw Tematycznych

- Partnerstwo oznaczone na SMD odpowiada za informowanie o podjętych w polu jego zainteresowania (kierunku działań) „inicjatywach” organizacji będących jego członkami, „działaniach” partnerstwa oraz dąży do tworzenia kompletnej mapy wiedzy o innych działaniach podejmowanych w tym obszarze.
- Partnerstwo raz do roku – na spotkaniach związanych z Ogólnopolskimi Forami Inicjatyw Pozarządowych – sprawozdaje się z realizacji własnej strategii – informując, czy zadeklarowane inicjatywy, działania zostały zrealizowane i z jakim skutkiem oraz na jakim etapie jest realizowana strategia.
- Rekrutacja członków Partnerstwa Tematycznego odbywa się na zasadach określonych w regulaminie Partnerstwa; do udziału w Partnerstwie zapraszane są wszelkie organizacje

pozarządowe, które akceptują idee Partnerstwa i deklarują podejmowanie konkretnej aktywności (deklaracja na piśmie) w obszarze zainteresowania Partnerstwa. Nieprzyjęcie organizacji wymaga pisemnego uzasadnienia.

- Rekomendowane mechanizmy działania Partnerstwa to:
  - szerokie zaproszenie do udziału w opracowaniu/ konsultacjach sposobu wdrożenia wybranego Kierunku działania w ramach SMD;
  - badanie ankietowe potencjalnych uczestników Partnerstwa (organizacji spełniających wstępne kryteria), analiza ich misji, celów i realizowanych działań;
  - prowadzenie list, forów dyskusyjnych na temat wybranego Kierunku działania SMD;
  - organizacja spotkań tematycznych;
  - wykorzystywanie istniejących platform reprezentacji interesów organizacji (np. sieci) i dialogu obywatelskiego (np. rady działalności pożytku publicznego, komisje dialogu);
  - ustalenie sposobu rozliczenia się z aktywności na rzecz Partnerstwa;
  - tworzenie Koalicji Tematycznej, którą utworzą organizacje pozarządowe zainteresowane tematem działania Partnerstwa, ale niedeklarujące konkretnych inicjatyw oraz przedstawiciele pozostałych sektorów: władzy i administracji publicznej, przedsiębiorstw, akademickiego, mediów i innych;
  - tworzenie Grup Tematycznych, których celem byłaby praca nad konkretnymi „działaniami”.
- W ramach partnerstwa wyłaniana jest zgodnie z regulaminem organizacja (lub grupa organizacji) odpowiadająca za koordynację działań Partnerstwa – koordynator.
- Do zadań koordynatora należy przede wszystkim zapewnienie przepływu informacji, zbieranie danych o realizowanych przez partnerstwo „inicjatywach” i „działaniach” oraz motywowanie do aktywnego członkostwa w Partnerstwie.
- Rekomenduje się zaplanowanie mechanizmów motywowania, gdyż zaangażowanie członków będzie podstawą działań Partnerstwa. Rekomendowane działania motywujące powinny:
  - odwoływać się do misji organizacji pozarządowych, zarówno poszczególnych, jak i przede wszystkim sektora pozarządowego jako agenta zmiany;
  - wskazywać korzyści z członkostwa w Partnerstwie, np. budowanie marki członka Partnerstwa realizującego SMD, zmianę sposobu działania organizacji poprzez realizację wybranego Kierunku działania SMD, możliwość uzyskania wsparcia w realizacji misji organizacji, nawiązanie kontaktów, wzmocnienie integracji sektora pozarządowego;

- identyfikować koszty i ryzyka udziału w Partnerstwie, np. zaangażowanie członków organizacji i jej zasobów, konieczność dokonania zmiany w organizacji, wystawienie się na osąd opinii publicznej, ryzyko porażki (Partnerstwa i konkretnej organizacji) mogące skutkować utratą przez organizację dobrego imienia;
- działania motywujące powinny być prowadzone zarówno na bieżąco w trakcie codziennych kontaktów członków Partnerstwa, jak i przy okazji ważnych wydarzeń związanych z wdrażaniem SMD (np. okresowe spotkania przeglądowe na temat zaawansowania realizacji SMD organizowane zarówno przez Partnerstwa, jak i Krajowy Panel Ekspertów);
- członkowie Partnerstwa powinni motywować się wzajemnie do aktywności w Partnerstwie i wdrażania podjętych zobowiązań. Dla wzmocnienia działań motywujących Partnerstwo może powołać do tego celu osobę lub zespół.

III. Struktura Partnerstwa i komunikacja

- Partnerstwo działa na podstawie opracowanego i przyjętego przez siebie regulaminu, który określa jego cel, prawa i obowiązki członków, strukturę wewnętrzną, zasady i kanały komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej.
- Struktura Partnerstwa powinno być w miarę płaska, jednak dla zagwarantowania sprawności działania – z wyodrębnioną funkcją koordynatora, który odpowiada za koordynację działań Partnerstwa i członków wdrażających podjęte zobowiązania oraz kontakty z Krajowym Panelem Ekspertów.
- Funkcję koordynatora można powierzyć konkretnej organizacji lub zespołowi osób reprezentujących kilka organizacji.
- Rekomenduje się, aby funkcja koordynatora (szczególnie w pierwszym przypadku) była pełniona rotacyjnie.
- W miarę potrzeb możliwe jest utworzenie:
  - sekretariatu technicznego obsługującego system wymiany informacji wewnętrznej i konsultacji środowiskowych;
  - zespołów roboczych (problemowych);
  - struktur terytorialnych (regionalnych i/lub lokalnych, z tym że Partnerstwa nie mogą powstawać wyłącznie na poziomie regionu).
- Rekomenduje się, aby Partnerstwo podejmowało decyzje w sprawie swojego funkcjonowania konsensualnie.
- Partnerstwo organizuje własny system komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej, który służy wymianie informacji, sondowaniu opinii, podejmowaniu decyzji, koordynacji działań, dyscyplinowaniu członków.

- System powinien być otwarty, przyjazny, niedyskryminujący, to znaczy umożliwiać wzajemne, nieskrępowane komunikowanie się wszystkim członkom Partnerstwa niezależnie od ich statusu formalnego, kondycji czy roli w Partnerstwie.
- System może wykorzystywać istniejące już rozwiązania (np. działające w środowisku organizacji pozarządowych platformy komunikacji, informacji).
- Obsługa systemu może zostać powierzona konkretnej organizacji lub sekretariatowi technicznemu.

Szczegółowe rozwiązania w zakresie funkcjonowania Partnerstwa, formowania się grup założycielskich, rekrutacji członków i relacji z otoczeniem, mechanizmów motywacji uczestników, struktury wewnętrznej oraz systemu komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej pozostają w gestii samych Partnerstw, które dostosowują je do swojej specyfiki – kierunku, którego realizacji się podjęły, uczestników, relacji z otoczeniem.

2. czerwca 2015, Krajowy Panel Ekspertów

Słowniczek pojęć i skrótów

POJĘCIA PODSTAWOWE

(Przyjęte w opisie SMD definicje pojęć podstawowych to robocze, funkcjonalne określenia obszarów zainteresowania. W trakcie stosowania Mapy będą one zapewne doprecyzowywane.)

Strategiczna Mapa Drogowa (SMD), pełna nazwa: Strategiczna Mapa Drogowa Rozwoju Sektora Obywatelskiego „III sektor dla Polski”): partycypacyjnie wypracowany model podejścia strategicznego do zmian w polskim sektorze pozarządowym, który ma się opierać na działaniach niezależnych sieci, koordynowanych w formie wielopoziomowego zarządzania.

Ogólnopolskie Forum Inicjatyw Pozarządowych (OFIP) ogólnopolskie święto, impreza sektora pozarządowego, otwarte spotkanie o charakterze informacyjnym, edukacyjnym, integrującym i promocyjnym, które co trzy lata (od 1996 roku) gromadzi w Warszawie setki przedstawicieli organizacji z całej Polski.

Sektor obywatelski (sektor pozarządowy, sektor organizacji pozarządowych, III sektor): obszar działania inicjatyw obywatelskich (organizacji pozarządowych) działających poza administracją publiczną i tradycyjnym biznesem.

Organizacja pozarządowa (organizacja społeczna, inicjatywa obywatelska itp.): powołana przez obywateli dla realizacji celów społecznych inicjatywa, której podstawą działalności jest wolontarystyczne zaangażowanie i zewnętrzne finansowanie (darowizny, subwencje, dotacje). Organizacje pozarządowe realizują konkretną misję (tzn. działają w imię wartości lub społecznie pożytecznych celów), a nie dążą do uzyskania zysku czy zdobycia władzy. Przyjmują zorganizowane formy, chociaż niekoniecznie muszą posiadać osobowość prawną.

Społeczeństwo obywatelskie: społeczeństwo zaangażowanych, współpracujących, odpowiedzialnych obywateli i obywateli, którzy w sposób szczególny dbają o osoby, grupy i środowiska słabsze. Organizacje pozarządowe są narzędziem działania obywateli, zaś cały sektor swoistym szkieletem, ramą, która wzmacnia skuteczność działania poszczególnych podmiotów w ramach społeczeństwa obywatelskiego.

POJĘCIA STOSOWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNEJ MAPY DROGOWEJ

Stała Konferencja ds. Strategicznej Mapy Drogowej (SK SMD): struktura koordynująca, mająca formę corocznego spotkania przedstawicieli Partnerstw Tematycznych oraz innych podmiotów zaangażowanych w realizację Mapy. SK SMD oce-

nia postępy w stosowaniu Mapy oraz podejmuje decyzje dotyczące niezbędnych zmian, a co trzy lata (w ramach OFIP-u) aktualizuje Mapę i system jej stosowania. Pomiędzy spotkaniami plenarnymi Stała Konferencja działa poprzez Punkt Koordynacyjny, Krajowy Panel Ekspertów i inne powołane przez siebie Grupy Robocze.

Krajowy Panel Ekspertów (KPE): zespół ekspertów (patrz załącznik), który w imieniu inicjatorów prac nad SMD oraz Regionalnych Paneli Ekspertów bezpośrednio czuwał nad tworzeniem SMD. Jego prace kontynuuje analogiczne ciało złożone m.in. ze wskazywanych przez Partnerstwa, a akceptowanych przez SK SMD ekspertów, bezpośrednio czuwających nad spójnością merytoryczną działań Partnerstw oraz ich zgodnością z Mapą. Komitet na bieżąco wspiera merytorycznie działania Partnerstw i rozwiązuje pojawiające się w związku ze stosowaniem Mapy problemy.

Regionalne Panele Ekspertów (RPE): ciała eksperckie powołane w 16 regionach (patrz załącznik) do prac nad SMD. RPE uczestniczą w ocenie wdrażania SMD.

Punkt Koordynacji ds. Strategicznej Mapy Drogowej (PK SMD): prowadzony przez OFOP i Sieć SPLOT sekretariat SK SMD, wspierający proces wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi realizatorami Mapy oraz udzielający im pomocy informacyjno-organizacyjnej. Osią systemu wymiany informacji jest specjalny wielofunkcyjny portal internetowy. Punkt prowadzi także obsługę Krajowego Panelu Ekspertów i Stałej Konferencji oraz podejmuje działania informacyjno-promocyjne dotyczące stosowania Mapy.

Partnerstwo Tematyczne: grupa co najmniej trzech organizacji, która chce zaangażować się w dany kierunek działań SMD, ma swój regulamin, strategię realizacji kierunku działań i akceptuje założenia SMD.

Koalicja Tematyczna: luźna grupa organizacji pozarządowych i innych instytucji, środowisk oraz osób, którą tworzy Partnerstwo w celu wsparcia swoich działań. Członkowie Koalicji deklarują wsparcie działań prowadzonych przez Partnerstwo.

Członek Partnerstwa Tematycznego: organizacja, która podjęła decyzję o przystąpieniu do partnerstwa i zadeklarowała (na piśmie) konkretną aktywność (inicjatywę własną, podjęcie się części działania) w ramach kierunku działań.

Kierunek działań: zakres interwencji określony w SMD, należący do określonego priorytetu i obszaru działań SMD.

Działanie w partnerstwie: konkretna, wspólna aktywność kilku lub wszystkich członków Partnerstwa na rzecz realizacji wybranego elementu strategii w konkretnym kierunku działań.

Inicjatywa w partnerstwie: zadeklarowane działania, które członek Partnerstwa chce podjąć w ramach realizacji strategii w konkretnym kierunku działań.

Strategia kierunku działań: dokument strategiczny określający w kilkuletniej perspektywie (3-6 lat) cele Partnerstwa Tematycznego.

28. sierpnia 2014,
Warszawa,
Krajowy Panel Ekspertów,
jedno z pierwszych spotkań

V. Zakończenie

Wizja rozwoju sektora 2005

Przypominamy poprzednią próbę stworzenia strategii sektora obywatelskiego. Było to w 2005 roku. Przed kolejnym OFIP-em powstał dokument, który dyskutowany podczas spotkania we wrześniu w Warszawie, został przyjęty jako dokument sektorowy. To było wydarzenie. Na tej podstawie rząd gotów był w ramach przygotowanego wtedy Narodowego Programu Rozwoju na lata 2007-2015 rozmawiać o specjalnym Programie Operacyjnym Społeczeństwo Obywatelskie (finansowanym z Funduszy Europejskich). Skończyło się na Strategii Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego i Programie Operacyjnym Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Nieprzypadkowo w tych dokumentach pojawiały się podobne nazwy priorytetów – autorzy dokumentu rządowego odwoływali się wprost do pozarządowych inspiracji. Jednak sam sektor nie pociągnął tematu. Po pierwsze, liczył na obietnice rządowe. Po drugie, kolejne spotkanie OFIP-owe (po trzech latach) znalazło sektor już w zupełnie innej rzeczywistości. Po trzecie, tamten dokument nie miał elementu wdrożeniowego – określił cele, nie odpowiedział na pytanie, jak do nich dążyć.

Wizja rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce

Społeczeństwo obywatelskie – potrzeba dyskusji

Status dokumentu

Prezentowany dokument stanowi zbiór tez proponowanych jako punkt wyjścia w środowiskowej debacie nad wizją rozwoju

społeczeństwa obywatelskiego. Dokument został przygotowany w oparciu m.in. o „Głos w dyskusji nad wizją rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce” (autorski dokument przygotowany przez Piotra Frączaka, Marię Rogaczewską i Kubę Wygnańskiego w lutym 2005 roku), a także głosy i uwagi, które zebrali autorzy. Debata ma zakończyć się wypracowaniem deklaracji, która nie powinna przyjmować perspektywy jakiegokolwiek środowiska (np. organizacji pozarządowych, samorządu lokalnego, administracji), sektora (np. pomocy społecznej, kultury, gospodarki) czy opcji politycznej. Dokument jest próbą zarysowania mapy, na której poszczególne instytucje, sektory, ugrupowania polityczne będą mogły nakreślić swoją własną ścieżkę działań, których celem jest budowa Rzeczypospolitej. Na jej podstawie będzie można sformułować oczekiwania wobec organizacji pozarządowych, rządu, samorządu, biznesu, partii politycznych, określić obszary odpowiedzialności.

Dokument został przyjęty na IV Forum Inicjatyw Pozarządowych w 2005 roku.

Spojrzenie na społeczeństwo obywatelskie

Społeczeństwo obywatelskie jest często używanym – a niedokrotnie nadużywanym – terminem, pod którym kryje się wiele znaczeń. Jest przestrzenią działania instytucji, organizacji, grup społecznych i jednostek, rozciągającą się pomiędzy rodziną, państwem i rynkiem, wypełnioną wolną debatą na temat wartości składających się na wspólne dobro, ścieraniem się różnych interesów grupowych oraz dobrowolną aktywnością opartą na współdziałaniu. W istocie jednak to świadomości obywatelskie są podstawą obywatelskiego społeczeństwa.

Niezależne organizacje pozarządowe i aktywne wspólnoty (zarówno te, które opierają się na wspólnym miejscu zamieszkania, jak i te związane z zainteresowaniami swoich członków) są podstawowymi formami, w których przejawia się aktywność obywateli. Aktywność ta nie jest jednak możliwa bez związków z pozostałymi sektorami:

- Pierwszym z nich jest relacja między obywatelami i tworzonymi przez nich instytucjami a organami państwa. Uważamy, że w warunkach demokracji relacja ta, choć wyraźnie powinna podkreślać niezależność, odrębność, nie musi być relacją konfliktu. Chcielibyśmy raczej, aby opierała się na dynamicznej równowadze i partnerstwie. Chcemy, by odwoływała się do idei Rzeczypospolitej jako sprawy wspólnej. Chcemy zatem państwu otwartego na obywateli, które pozwala obywatelom, organizacjom i wspólnotom podjąć współodpowiedzialność za dobro wspólne, ale i uzyskiwać poprzez demokratyczne mechanizmy wpływ na strukturę administracji publicznej (od poziomu lokalnego aż do międzynarodowego).
- Drugi obszar styku to relacje ze światem gospodarki i rynku. Uważamy, że z jednej strony należy zapobiegać groźnym pomysłom zmierzającym do psucia właściwych dla rynku mechanizmów, z drugiej jednak – zapobiegać trzeba kompletnemu wykorzenieniu się tych sfer z życia społecznego. Wierzymy, że w ramach rynku możliwe i warte wsparcia jest funkcjonowanie sektora ekonomii społecznej, który w swych działaniach, obok parametrów ekonomicznych, uwzględnia wartości solidarności i demokracji. Społeczeństwo obywatelskie jest zjawiskiem bardzo złożonym i próby jego opisu mogą odwoływać się do czterech wymiarów, czyli: struktury społeczeństwa obywatelskiego, otoczenia, w którym to społeczeństwo funkcjonuje, wartości, jakie je konstytuują, oraz roli (znaczenia) instytucji społeczeństwa obywatelskiego.

Trzeba jednak pamiętać, że społeczeństwo obywatelskie ma bardzo różne, czasem zaskakujące (czy wręcz groźne) oblicza. Sama sieć osób, wspólnot i organizacji nie gwarantuje funkcjonowania „dobrego” społeczeństwa obywatelskiego.

Zarówno historia, jak i współczesność dostarczają wielu przykładów, gdy te instytucje nie służyły trosce o dobro wspólne i obronie wartości, tworzyły natomiast „nieobywatelskie” społeczeństwo obywatelskie czy „brudny” kapitał społeczny.

Zatem projektując wsparcie dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego nie możemy – i nie powinniśmy – abstrahować od

wartości, czyli od charakteru więzi międzyludzkich, jakie ono promuje, oraz od idei, które propaguje, by uprawomocnić swoje działania, wywierające znaczny wpływ także na inne sfery życia społecznego. Jeśli planujemy działania wspierające, musimy pytać, co oznacza „rozwój” i co warto wspierać? Nie możemy uciekać w czysto techniczny punkt widzenia – wspierając po prostu każdy rodzaj instytucji lub organizacji – ignorując pytanie o to, jakim celom one służą.

Społeczeństwo obywatelskie jest pewnym typem środowiska moralnego, umożliwiającym wszechstronny rozwój człowieka jako istoty społecznej, zdolnej do nawiązywania i podtrzymywania, nawet wbrew przeciwnościom, solidarnej więzi z innymi i zdolnej do realizacji zespołu idei demokratycznych – opartych na godności, rozumie, wolności i odpowiedzialności.

Wartości takich nie da się jednak ustalać czysto administracyjnie czy politycznie. Żeby uciec od tego rodzaju groźnych pokus, konieczne jest uznanie, że społeczeństwo obywatelskie nie jest tylko siecią instytucji czy organizacji, jest również czymś więcej niż zespołem z góry ustalonych norm, które mówią o tym, jakie społeczeństwo jest „dobrym” społeczeństwem obywatelskim. Jest to także przestrzeń debaty na powyższy temat. Ten punkt widzenia nakazuje chronić instytucjonalną i pozainstytucjonalną przestrzeń dla takiej debaty. Możliwość tworzenia i prezentowania odrębnych punktów widzenia, poszukiwania kompromisów, ale także współlistnienia różnych opinii w oparciu o zasadę tolerancji powinna być uzupełniona o taką organizację wspólnoty (w szczególności samorządu), by o losach wspólnoty i zbiorowo realizowanych przez nią celach debatować mogli ci, których sprawa te dotyczy.

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Propozycja kierunków działań:

AKTYWNI, ŚWIADOMI OBYWATELE

Demokracja, by została urzeczywistniona i zalegitymizowana przez obywateli, musi zostać wcielona w ludzkie relacje, codzienne praktyki i powszechne przekonania, musi przełożyć się na jakość więzi międzyludzkich i jakość wspólnych działań. Jednak aby umożliwić obywatelom aktywne uczestniczenie w życiu publicznym, trzeba stworzyć im odpowiednie warunki.

Proponowane kierunki działań:

Edukacja obywatelska

Obywatelom potrzebna jest zarówno wiedza i umiejętności, jak i swoista formacja pozwalająca na aktywne uczestnictwo w życiu społeczno-politycznym. Edukacja obywatelska, która powinna zaczynać się w rodzinie i środowisku lokalnym, kontynuowana musi być zarówno w formie instytucjonalnej (przede wszystkim szkoła), jak i nieformalnej (kościół, organizacje pozarządowe). Formacji tej służy też uczestnictwo w różnych formach publicznej debaty. Edukacja ta powinna mieć charakter pluralistyczny i dostarczać umiejętności takich działań, w których obywatele, pomimo dzielących ich różnic, zdolni są do współpracy na rzecz dobra wspólnego i do brania odpowiedzialności za siebie i innych.

Dostęp do informacji obywatelskiej

Państwo demokratyczne to nie tylko możliwość suwerennego stanowienia prawa przez wyłonionych w wyborach reprezentantów, ale też możliwość zrozumienia tych praw (uprawnień i obowiązków) przez obywateli. Żeby zrozumienie takie było powszechne, konieczne jest istnienie skutecznego systemu bezpłatnej informacji, poradnictwa obywatelskiego i pomocy prawnej, zarówno poprzez dostarczenie rzetelnej informacji, jak i porad dla osób w trudnej sytuacji życiowej. Funkcjonowanie tego systemu powinno być wspierane przez administrację publiczną, a realizowane przez różne podmioty, w tym niezależne i bezstronne organizacje społeczne, które będą do tego dobrze przygotowane. Szczególnie ważne jest zapewnienie powszechnie dostępnej pomocy prawnej dla najuboższych, w tym ich reprezentacji wobec urzędów czy kontaktów z sądem.

Wsparcie w sytuacjach kryzysowych

Wsparcie dla osób ubogich, bezrobotnych, bezdomnych, chorych, niepełnosprawnych czy dyskryminowanych to sposób na odbudowanie godności ludzkiej, a bez godności nie ma obywatelstwa. Poszukiwanie metod wyrównywania szans osób, które znalazły się w trudnej sytuacji, jest jednym z najczęstszych zadań, jakie podejmują organizacje pozarządowe. Państwo, działając zgodnie z zasadą pomocniczości, powinno przede wszystkim stwarzać możliwości samodzielnego działania obywateli na zasadzie samopomocy, wzajemności i solidarności.

Aktywność obywateli w sprawach publicznych

Słaba aktywność obywatelska powinna być przedmiotem powszechnej troski. Wspierać i promować należy obywatelskie

zaangażowanie i zainteresowanie sprawami publicznymi. Jako przykład takiego zaangażowania wymienić można uczestnictwo obywateli w debatach publicznych (w tym różnorodne formy demokracji deliberatywnej) w kwestiach najważniejszych dla kraju, regionu i społeczności lokalnej. Uruchomienia i wsparcia wymagają kampanie na rzecz zwiększenia frekwencji wyborczej oraz bezstronne formy informacji i edukacji kierowane do wyborców. Konieczne jest wsparcie dla inicjatyw, których celem jest rozwój wolontariatu i filantropii, a także pozostałych form działania na rzecz innych – w szczególności zaś „pomoc dla samopomocy”. Działania społeczne to często nie tylko kwestia motywacji, ale także umiejętności – konieczne wydaje się wsparcie dla autentycznych liderów inicjatyw społecznych.

AKTYWNE WSPOLNOTY LOKALNE

Wspólnoty lokalne są podstawowym środowiskiem budującym tożsamość obywateli i określającym obszar ich działalności. W nich tworzy się (lub degeneruje) kapitał społeczny – tak istotny z punktu widzenia losów zarówno jednostek, jak i wspólnot. Władze samorządowe, traktowane często jako zewnętrzne wobec lokalnych społeczeństw obywatelskich, powinny i mogą stanowić element lokalnych wspólnot, które budują społeczeństwo obywatelskie zarówno na poziomie państw, jak i w wymiarze globalnym.

Proponowane kierunki działań:

Aktywizacja społeczności lokalnych – tworzenie kapitału społecznego

Aktywność świadomych obywateli i działanie niezależnych, lokalnych organizacji pozarządowych jest podstawą sprawnie działającej demokracji lokalnej i budowania lokalnej wspólnoty. Konieczne jest jednak, aby to, co specyficzne, tradycyjne, lokalne czy regionalne, uzupełnione zostało poprzez wykorzystanie sprawdzonych doświadczeń i modeli, a także inwestowanie nie tylko w infrastrukturę techniczną, ale i w kapitał ludzki oraz kapitał społeczny, czyli inwestowanie w ludzi i w budowanie związków między nimi, w ich wzajemne zaufanie i zaangażowanie w sprawy wspólnoty, a więc to, co jest na równi z kapitałem finansowym podstawą rozwoju lokalnego. Poczucie tożsamości, przynależności i zaangażowania na rzecz małej ojczyzny jest podstawą świadomego obywatelstwa.

Partnerstwo lokalne

Skuteczne zarządzanie społecznością lokalną opiera się na obywatelskiej partycypacji i zinstytucjonalizowanej współpracy pomiędzy sektorem publicznym, sektorem organizacji

pozarządowych i sektorem biznesu. Organizacje pozarządowe w tym partnerstwie spełniają wiele ról, są m.in. instytucjami zdolnymi do dostarczania usług ważnych dla wspólnoty – zarówno w formie całkowicie autonomicznej, nieformalnej, samopomocowej, sąsiedzkiej, jak i w postaci wspieranych przez państwo usług specjalistycznych, wykonywanych przez organizacje niekomercyjne.

Partycypacja obywatelska, „immunologia” wspólnoty lokalnej

Zaangażowanie mieszkańców i ich organizacji może być ważnym elementem podejmowania decyzji dotyczących wspólnoty. Współudział w rządzeniu, partycypacja obywatelska, mechanizmy umożliwiające reprezentowanie grup mieszkańców oraz kontrola wykonywania zadań powierzonych administracji publicznej (w tym w szczególności działania lokalne zmierzające do przeciwdziałania korupcji i jej zwalczania) to podstawa dla stworzenia w mieszkańcach poczucia współodpowiedzialności za wspólnotę.

Zrównoważony rozwój lokalny

Odnawialne zasoby i lokalny kapitał społeczny są podstawą trwałej strategii lokalnego rozwoju, w którym brane są pod uwagę zarówno dobro wspólnoty, dobro środowiska naturalnego, jak i interes przyszłych pokoleń. Podejście, które traktuje zasoby naturalne i środowisko jako wartości na równi z problemami społecznymi i gospodarczymi, jest wyzwaniem przyszłości. Należy zwrócić szczególną uwagę na partycypacyjny i wspólnotowy charakter tworzenia Lokalnych Agend 21.

Tworzenie lokalnej infrastruktury dla działań obywatelskich

Wsparcie dla budowy społeczeństwa obywatelskiego powinno być widoczne przede wszystkim na poziomie lokalnym – od wsparcia dla edukacyjnych funkcji rodziny, aż po wspomaganie powstawania lokalnych porozumień, zapewnianie dostępu do pomocy merytorycznej ze strony osób doświadczonych w mobilizowaniu i koordynowaniu wspólnych działań (animatorów społecznych, doradców, pracowników socjalnych etc.), ułatwianie dostępu do niewielkich środków (np. w formie małych grantów), które mogą wspierać prowadzone wspólnie działania, a także powszechnego dostępu do choćby elementarnej technicznej infrastruktury (co najmniej jedno w każdej gminie miejsce spotkań, dostęp do internetu itd.). Owe miejsca dostępu mogą być oparte o istniejące instytucje (np. samorząd, szkołę, parafię, bibliotekę) albo o już działające lub stworzone specjalnie w tym celu organizacje pozarządowe.

SILNE ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Organizacje pozarządowe tworzą instytucjonalny szkielet społeczeństwa obywatelskiego. Ich rozwój oparty o aktywność obywatelską i zakorzenienie w różnego rodzaju wspólnotach jest konieczny, choć niewystarczający dla budowania społeczeństwa obywatelskiego.

Kierunki działań:

Zwiększenie zasięgu działań organizacji

Społeczeństwo obywatelskie powinno być gęstą siatką działań obywatelskich, które z jednej strony obejmują wszystkie obszary życia społecznego, z drugiej zaś – równoważą sprzeczne interesy i są formą zinstytucjonalizowanego pluralizmu. Dlatego ważne jest, aby rozwój organizacji odbywał się w miarę równomiernie – zarówno w obszarze obywatelskiej interwencji i innowacyjności (w tym w zakresie świadczenia usług), jak i w obszarach reprezentacji i prowadzenia dialogu obywatelskiego czy rzecznictwa i kontroli społecznej. Konieczna jest też lepsza terytorialna i branżowa „dystrybucja” działań.

Budowanie niezależności i stabilności finansowej sektora

Ważne jest wsparcie rozwoju filantropii jako sposobu na wspieranie działań organizacji pozarządowych (wsparcie takie dotyczyć powinno promocji postaw filantropijnych, jak i tworzenia tam, gdzie to konieczne, zachęt podatkowych dla tego rodzaju działań). Podobnie jak w innych krajach UE – głównym źródłem finansowania dla wielu organizacji będą środki publiczne. Dostęp do nich powinien być oparty o przejrzyste procedury. Wiele w tej sprawie zdarzyło się wskutek wprowadzenia ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, wiele jednak pozostaje do zrobienia. Szczególnie ważnym postulatem wydaje się stworzenie spójnego systemu informacji o dostępności funduszy (swoistego indeksu pomocy publicznej) – zarówno na szczeblu samorządowym, jak i rządowym. System finansowania sektora pozarządowego powinien być uzupełniony m.in. o wspieranie rozwoju różnych instrumentów samofinansowania (np. kapitały żelazne czy przedsiębiorstwa społeczne), a także o tworzenie specyficznych instrumentów finansowych i parabankowych, dopasowanych do potrzeb i możliwości sektora pozarządowego. Również w celu należytego wykorzystania funduszy UE należy uniknąć scenariusza (naprawdę prawdopodobnego) ograniczenia dostępności tych funduszy wyłącznie do dużych organizacji. Stworzenie takich mechanizmów dystrybucji (m.in. grantów globalnych dających większe szanse dostępności także dla mniejszych organizacji i inicjatyw) jest koniecznym elementem rzeczywistego wsparcia społeczeństwa obywatelskiego.

Innowacje w sektorze i ich dystrybucja oraz wsparcie samowiedzy sektora

Konieczne jest stworzenie mechanizmów poszukiwania modeli wartych replikacji oraz zbudowanie systemu ich dystrybucji na rzecz społeczności lokalnych. Dodatkowo potrzebne jest kształcenie kadr działających w organizacjach pozarządowych, w tym inwestowanie w rozwój nowego pokolenia liderów (obok pomocy dla kształcenia i samokształcenia obecnych). Potrzebne jest wsparcie dla budowania zaplecza badawczo-eksperyckiego III sektora, a także lepsza komunikacja między światem akademickim, a światem organizacji pozarządowych. Innowacyjność i eksperymentowanie wiąże się często z dużym ryzykiem niepowodzenia. Jednak tak jak w nauce nakłady na nieudane eksperymenty zwracają się (np. dzięki wyciąganym wnioskom), tak należy w niektórych projektach (szczególnie mikrograntach) zakładać możliwość niepowodzeń (takie rozwiązanie przyjęte jest np. w Inicjatywie EQUAL).

Podniesienie jakości działań i integracja sektora

Konieczne jest działanie na rzecz poprawy jakości i standardów działań organizacji. Standardów nie tylko w sensie technicznym (lepszą jakość usług), ale także aksjologicznym. Innymi słowy – idzie nie tylko o poszukiwanie odpowiedzi na pytanie jak?, ale także o pytania dlaczego? i po co? Chodzi nie tylko o trening, ale i o formację. Organizacja sektora organizacji pozarządowych, choć określona prawnie, powinna w większym stopniu opierać się na wewnętrznych normach wynikających z wyznaczonych wartości i ideałów. Samoregulacja powinna więc opierać się na swoistej formacji duchowo-intelektualnej (ideologii) III sektora i stanowić formę ochrony przed nadużyciami, które mogą zaistnieć wewnątrz niego. Chodzi o zbudowanie pewnego rodzaju mechanizmów „immunologicznych”, promowanie dobrych wzorów, nazywanie po imieniu przypadków nadużyć. Zachowanie tego, co specyficzne, indywidualne i nieredukowalne w działaniach każdej organizacji, nie powinno przeszkadzać w poszukiwaniu mechanizmów wspólnego działania wtedy, kiedy jest to konieczne. Tu niezbędne jest wsparcie dla porozumień organizacji i procesu federalizacji.

„Zakorzenie” organizacji, ich wizerunek, czytelność działań

Konieczna jest promocja członkostwa w organizacjach, aktywniejsze niż dotąd metody budowania bazy członkowskiej, lepsze zarządzanie wolontariuszami, działania na rzecz poprawy mechanizmów zarządzania wewnątrz organizacji członkowskich, dbałość o równy status kobiet i mężczyzn oraz usunię-

cie barier dostępu, które występują także po stronie samych organizacji (szczególnie jeśli chodzi o dostęp do organizacji obywatelskich osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, np. osób niepełnosprawnych, gorzej wykształconych etc.). Konieczna jest poprawa wizerunku sektora pozarządowego – jego czytelności i wiarygodności w oczach opinii publicznej. Należy konsekwentnie pogłębiać społeczne zakorzenie działań, z poszanowaniem dla lokalnej tradycji i wykorzystaniem specyfiki lokalnego potencjału ludzkiego i społecznego, a także mechanizmów zwiększania demokracji wewnętrznej. „Zakorzenie” oznacza też poszukiwanie i rozumienie bogatych tradycji działań społecznikowskich w Polsce.

Wyrównywanie szans organizacji – wsparcie infrastruktury trzeciego sektora

Aby zapobiegać swoistej oligarchizacji sektora, konieczne jest zapewnienie dostępu do niezbędnej pomocy technicznej organizacjom słabszym – szczególnie w początkach działania. Demokratyzacja wymaga dostępu do zasobów, informacji i wiedzy. Konieczne jest wsparcie dla infrastruktury sektora, który potrzebuje wyspecjalizowanych organizacji, zdolnych wspierać jego działania w zakresie szkoleń, informacji, konsultacji, badań, rozpoznawania i wymiany dobrych praktyk itd. Infrastruktura ta powinna być znacznie bardziej dostępna (zarówno w sensie terytorialnym, jak i branżowym) niż obecnie.

Niezbędne zmiany o charakterze regulacyjnym

Rozwój organizacji wymaga odpowiednich warunków prawno-formalnych. Choć nie mogą one samoistnie spowodować rozwoju organizacji i nie zastąpią autentycznych, „wewnętrznych” źródeł wzrostu, to mogą rozwój ten skutecznie hamować. W szczególności chroniona musi być konstytucyjna swoboda tworzenia i działania organizacji. Z tego punktu widzenia konieczne jest bieżące monitorowanie warunków prawnych funkcjonowania organizacji. Tam, gdzie to potrzebne, muszą być wprowadzane niezbędne korekty. Owe korekty dotyczą także ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (np. kwestia tzw. deregulacji małych grantów). Z drugiej strony – konieczna jest większa konsekwencja w jej wdrażaniu. Dotyczy to w szczególności kwestii takich jak tworzenie lokalnych programów współpracy, korzystanie przez organizacje z uprawnień do współdefiniowania problemów, konsultowania propozycji aktów prawnych (zarówno na szczeblu lokalnym, jak i centralnym), możliwość zawierania umów wieloletnich oraz możliwość konkurowania w dostarczaniu usług publicznych pomiędzy organizacjami i administracją publiczną.

PAŃSTWO OBYWATELSKIE – DOBRE RZĄDZENIE

W warunkach demokratycznych nie musi być sprzeczności między państwem a społeczeństwem obywatelskim. Są one sobie nawzajem potrzebne i mogą się wzajemnie wspierać. Silne społeczeństwo obywatelskie potrzebuje sprawnego państwa, a sprawne państwo nie może się obyć bez silnego społeczeństwa obywatelskiego.

Kierunki działań

Promowanie szerokiego dialogu obywatelskiego

Konieczne jest budowanie rzeczywistych (a nie fasadowych, jak to czasem ma miejsce obecnie) instytucji dialogu społecznego. Co powinno być uzupełniane przez mechanizmy szerokich konsultacji publicznych (np. „public hearing” – publiczne wysłuchanie). Dotychczasowy system tzw. dialogu społecznego powinien przesunąć się w kierunku dialogu obywatelskiego – wykraczającego poza tradycyjnych partnerów, takich jak związki zawodowe oraz środowisko pracodawców.

Promocja zasad „otwartego rządu” – przejrzystość działań administracji

Konieczne jest wcielanie w życie zasad jawności w rządzeniu. Mechanizm ten jest podstawowym środkiem profilaktycznym w walce z korupcją. Oznacza to między innymi wcielanie zasad swobody dostępu do informacji publicznej (w tym rzeczywistej implementacji przepisów o Biuletynie Informacji Publicznej). Ważnym elementem działań na rzecz przejrzystości jest wzmocnienie instytucji kontroli społecznej – niezależnych organizacji monitorujących (kontrolujących) funkcjonowanie administracji publicznej, biznesu i organizacji pozarządowych na każdym z poziomów: lokalnym, regionalnym, centralnym.

Partycypacja obywatelska

Konieczna jest intensywna praca na rzecz zmiany kultury wzajemnych relacji między władzami publicznymi i obywatelami. Idzie nie tylko o dostęp do informacji publicznych, ale także o wcielanie w życie rzeczywistych zasad konsultacji społecznych (obecnie mają one często czysto formalny, a także ograniczony charakter). Wreszcie należy promować bardziej partycypacyjne metody rządzenia, polegające na włączaniu obywateli w debaty o sprawach publicznych (np. panele obywatelskie, badania opinii publicznej etc.).

Jakość zarządzania w administracji publicznej

Konieczne jest podnoszenie jakości zarządzania w administracji. Często, szczególnie na szczeblu lokalnym, administracji

publicznej brakuje narzędzi do sprawnego zarządzania. Decentralizacja wielu zadań publicznych nie może się powieść bez odpowiedniego wsparcia, narzędzi i minimalnych standardów usług publicznych, a także autentycznej kontroli społecznej. Dobrym tego przykładem jest prawie całkowite zaniechanie przez samorząd (nawet w metropoliach) obowiązku tworzenia strategii rozwiązywania problemów społecznych. Radykalnej modyfikacji wymaga dysfunkcyjny, w naszym przekonaniu, system planowania budżetowego, oparty o jednoroczne, pozbawione elastyczności i skoncentrowane na wykonaniu zeszłorocznego budżetu (a zatem nie na rozpoznaniu potrzeb) plany.

E-government

Bardzo ważne jest promowanie e-governmentu (wykorzystanie nowych technologii do sprawnego zarządzania ze szczególnym uwzględnieniem partycypacji społecznej). Dzięki niemu zwiększa się przejrzystość działań administracji, poszerza i demokratyzuje się dostęp do informacji publicznej oraz tworzy się szansa na pewnego rodzaju interaktywność relacji między administracją a obywatelami. Promując zasady e-governmentu warto postulować (naruszaną obecnie bardzo często) zasadę tzw. neutralności technologicznej państwa, która oznacza brak bezpośrednich lub pośrednich preferencji dla określonej opcji technologicznej. Z tego punktu widzenia rozpatrywać też należy zasadność i dopuszczalność w kwestiach relacji z obywatelami oprogramowania innego niż open source (otwarte oprogramowanie).

Obywatelskie media

Środki masowego przekazu są zarówno największą szansą, jak i największym zagrożeniem dla funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego, dlatego szczególną wagę należy przywiązywać do niekomercyjnych, społecznie zaangażowanych środków przekazu. Publiczne media powinny tworzyć płaszczyznę wymiany idei, poszukiwania prawdy i promocji działań, których celem jest dobro wspólne. Nie będzie to możliwe bez sprawnej kontroli społecznej nad mediami publicznymi i wpływu opinii publicznej na kształt mediów komercyjnych.

EKONOMIA SPOŁECZNA

Wierzmy, że w ramach rynku możliwe jest wspieranie i promowanie działalności określanej często mianem ekonomii społecznej, w której w działaniach obok parametrów ekonomicznych uwzględnia się wartości solidarności i demokracji.

III sektor jako pracodawca

Rozwój sektora pozarządowego stanowić może potencjalnie znaczny rezerwuuar miejsc pracy. Sektor inicjatyw obywatelskich powinien stać się w XXI wieku znaczącym pracodawcą, który nie tylko pozwoli, za sprawą oferowanych usług, znacząco podnieść standardy życia (np. w zakresie edukacji, życia duchowego, uczestnictwa obywatelskiego), ale także stanie się mechanizmem włączania w życie społeczne grup zagrożonych marginalizacją. Zapewne nieprędko spełnią się przepowiednie o „końcu pracy”, zgodnie z którymi nadejdzie czas, kiedy bardziej dla przyjemności i satysfakcji, a nie z przymusu, ludzie będą pracować – przede wszystkim właśnie w III sektorze. Nie należy też przypuszczać, żeby to właśnie III sektor był w stanie pokonać dwucyfrowe bezrobocie w Polsce. Jednak to on jest niezastąpiony w zapewnianiu miejsc pracy (i płynącej z niej godności) osobom, które mają olbrzymie trudności na otwartym rynku pracy (niepełnosprawnym, bezdomnym, uchodźcom itd.).

Budowanie wzajemnościowych form w gospodarce

Ekonomia społeczna to jednak nie tylko „chronione” rynki pracy. Ekonomia społeczna oparta o mechanizmy wzajemnościowe ma, dzięki większemu zaufaniu pomiędzy jej uczestnikami, istotne walory (m.in. obniżenie kosztów transakcyjnych) także w świecie wysoko konkurencyjnej gospodarki i śmiało może działać bez ubiegania się o pomoc publiczną. Działalność gospodarcza oparta nie tylko o mechanizmy rynkowe, ale również o zasady samopomocowe, wzajemnościowe, współwłasność, partycypację pracowniczą i lokalne rynki powinna znaleźć swoje miejsce w gospodarce. Działania wzajemnościowe – zarówno w sferze produkcji, jak i usług – powinny obejmować obszary finansów (różnego rodzaju kasy i banki czy ubezpieczenia wzajemne) oraz ważne dla rozwoju gospodarki dziedziny produkcji (w szczególności budownictwo). (Kwestie ekonomii społecznej zostały dokładnie rozpisane w 2008 r. w opracowaniu „Polski model ekonomii społecznej. Rekomendacje dla rozwoju.”, Praca zbiorowa pod redakcją Piotra Frączaka i Jana Jakuba Wygnańskiego, FISE, Warszawa 2008).

Odnowa demokratycznej spółdzielczości

Polska ma bogate tradycje ruchu spółdzielczego (kooperatyw), które były nie tylko formą „walki” z zaborcą, ale i odbudowy II Rzeczypospolitej. Działania ekonomiczne i społeczne spółdzielni, a także odbudowanie dynamiki uczestniczenia obywateli w takich formach gospodarowania mogą i powinny być znaczącym wkładem w budowę gospodarki społecznej i społeczeństwa obywatelskiego.

Odpowiedzialny i etyczny biznes

Rynek w sensie klasycznym to źródło „bogactwa narodów”. Szkodliwe są zatem upraszczające opozycje między rynkiem a wartościami społecznymi. Pojęcie przedsiębiorczości, w naszym przekonaniu, nie da się zredukować do pogoni za zyskiem. Przedsiębiorczość to przede wszystkim postawa odpowiedzialności za los swój i swojej wspólnoty. Można więc mówić o przedsiębiorczości i przedsiębiorcach społecznych (w tym znaczeniu są nimi często działacze organizacji społecznych i animatorzy wspólnot lokalnych). Coraz częściej też, również w Polsce, mamy do czynienia z formami społecznego zaangażowania biznesu i społecznej odpowiedzialności biznesu. Działania takie to znacznie więcej niż wezwanie do filantropii. To w istocie szczególna filozofia działania instytucji rynkowych – oparta o rozumienie złożonych relacji między nimi a ich społecznym i przyrodniczym otoczeniem. Warto pamiętać, że owe relacje, także w przypadku Polski, mają coraz częściej charakter ponadlokalny, czy wręcz globalny. Polska, bez względu na to, co sądzą o tym jej statystyczni mieszkańcy, należy do klubu krajów bogatych. Także tu, nad Wisłą, musimy przypominać o zasadach etycznego handlu, o konieczności solidarności z innymi i unikaniu eksploatacyjnego stosunku do innych społeczności, gdziekolwiek żyją.

Apel do organizacji

Koleżanki i koledzy,

Jako organizacje pozarządowe wszyscy w jakiś sposób włączamy się w rozwój Polski. Wydaje się jednak, że robimy to zazwyczaj na własną rękę, w sposób spontaniczny, zbyt mało zorganizowany, a zatem zbyt mało skuteczny. Polska potrzebuje silnego sektora obywatelskiego. Sektor obywatelski potrzebuje swojej wizji rozwoju.

Po fali debat i konsultacji wspólnie opracowaliśmy Strategiczną Mapę Drogową. Wiemy, dokąd powinniśmy zmierzać. Wiemy, co mamy robić, aby powrócić jako równorzędny partner administracji publicznej i przedsiębiorców do działań na rzecz rozwoju kraju. Dziękujemy Wam za dotychczasowy wysiłek. Ale to nie koniec pracy.

Wdrażanie Mapy jest tak zaplanowane, aby każda zainteresowana organizacja mogła wziąć udział we wspólnej pracy i do tej pracy na rzecz rozpoznawalnego, lubianego i skutecznego sektora obywatelskiego wszystkich zapraszamy. Jednak pełne zaangażowanie umożliwiają Partnerstwa Tematyczne. Dzięki nim organizacje wspólnie wypracują sposób wdrożenia głównych kierunków działań i będą te działania systematycznie i konsekwentnie wdrażać. W Partnerstwach Tematycznych jest siła i kreatywność. Od nich zależy powodzenie i skuteczność naszych działań.

Mapa określa trzydzieści trzy główne kierunki działań. To kluczowe zmiany, które wspólnie musimy przeprowadzić, aby osiągnąć nasz główny cel – Polskę silną sektorem obywatelskim. Każda z organizacji, każdy z działaczy, pracowników, wolontariuszy ma tu pole do działania.

Zachęcamy więc wszystkie organizacje do włączenia się w realizację wspólnego celu, podejmowania inicjatyw i włączania się w działania innych, ale także do rzetelnej wymiany informacji o efektach swojej pracy. Apelujemy zwłaszcza do skupiających organizacje federacji, aby stały się lokomotywami tych partnerstw. Zdajemy sobie sprawę, że to ciężka i odpowiedzialna praca, ale nikt za nas tego nie robi. Apelujemy o wytrwałość, odpowiedzialność i solidarność w działaniu.

Od nas zależy pozycja sektora obywatelskiego w Polsce.

Projekt: III sektor dla Polski

Sto lat temu, gdy wybucha I wojna światowa, na terenie Królestwa Polskiego w setkach miejscowości społecznicy wzięli na siebie - poprzez system komitetów obywatelskich - odpowiedzialność za dobro obywateli, budowanie samorządności i przyszłość całego kraju. Czy dziś organizacje pozarządowe też mogą odegrać ważną rolę nie tylko na poziomie pomocy jednostkowej, rozwiązania konkretnego problemu społecznego czy pomocy swojej społeczności lokalnej, ale także w wymiarze całej Polski? W jaki sposób powinny postrzegać swoje działania i je budować?

Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych we współpracy z Siecią SPLOT zaprasza do ogólnopolskiej dyskusji, która spróbuje przełożyć lokalne postulaty w ogólnopolską strategię na rzecz silnego i użytecznego sektora obywatelskiego.

Skala projektu:

Liczba województw:

16

Liczba organizacji:

1000

Liczba osób biorących udział:

1760

Liczba członków Krajowego
i Regionalnych Paneli Ekspertów

350

Łączna liczba osób
biorących udział w debacie:

2110

Projekt: III sektor dla Polski

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

Ku rzeczywistej zmianie społecznej, czyli rozliczanie przez rezultaty

W dotychczasowych relacjach między administracją publiczną a NGOs najistotniejszym elementem rozliczenia pracy wykonanej przez trzeci sektor była i jest nadal poprawność finansowa, czyli „rozliczenie fakturowe”. Czy metoda rozliczania przez rezultaty miałaby szansę pomóc w realizacji prawdziwej zmiany bez lęku o niekwalifikowalność poczynionych wydatków? Czy mogłaby wpłynąć na większe zaangażowanie realizatorów i zlecniodawców?

65 Liczba organizacji biorących udział w Regionalnym FIP | **115** Liczba osób | **24** Liczba osób w Regionalnym Panelu Ekspertów

GOSPODARZ
TEMATU: FUNDACJA

Regionalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych
Fundacja RC

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

Infrastruktura organizacji pozarządowych: jak wspierać rozwój instytucjonalny trzeciego sektora

Najbardziej znane, największe, pozyskujące najwięcej pieniędzy, najbardziej obecne w sferze publicznej i obywatelskiej – często to właśnie organizacje infrastrukturalne. To od ich pozycji zależy, jakich ludzi przyciągnie trzeci sektor i jaka będzie pozycja trzeciego sektora w ogóle. W jaki sposób więc organizacje trzeciego sektora powinny wspierać inne? Jak powinny korzystać ze swojej siły i poszerzać zakres swoich działań?

59 Liczba organizacji biorących udział w Regionalnym FIP | **99** Liczba osób | **12** Liczba osób w Regionalnym Panelu Ekspertów

GOSPODARZ
TEMATU:

Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS

Wizją, która przyświeca Mapie, jest **Polska silna społeczeństwem obywatelskim**,
czyli Polska będąca demokratycznym państwem prawa, opartym na aktywności
obywatelek i obywateli, równowadze obywatelskich praw i obowiązków
oraz na solidarności społecznej.